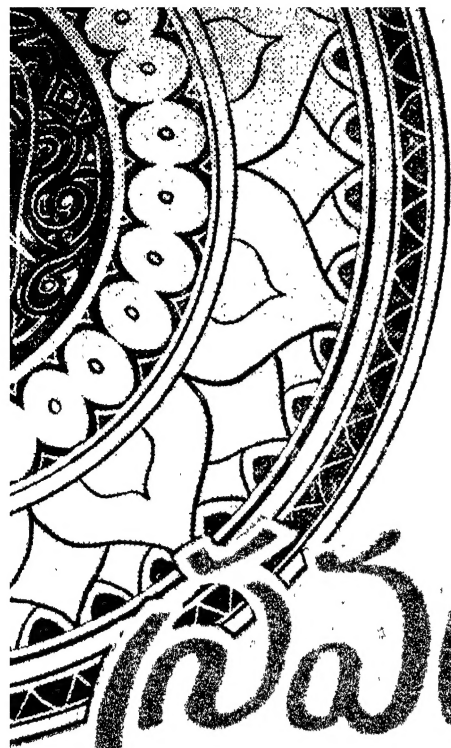
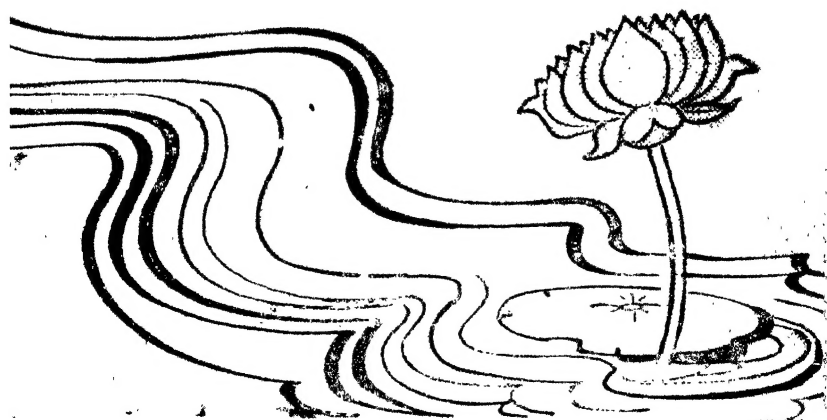
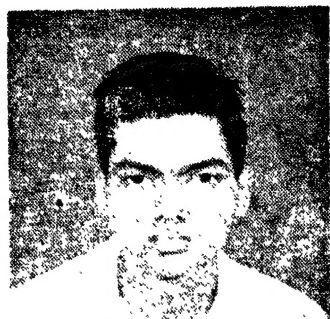

413.8

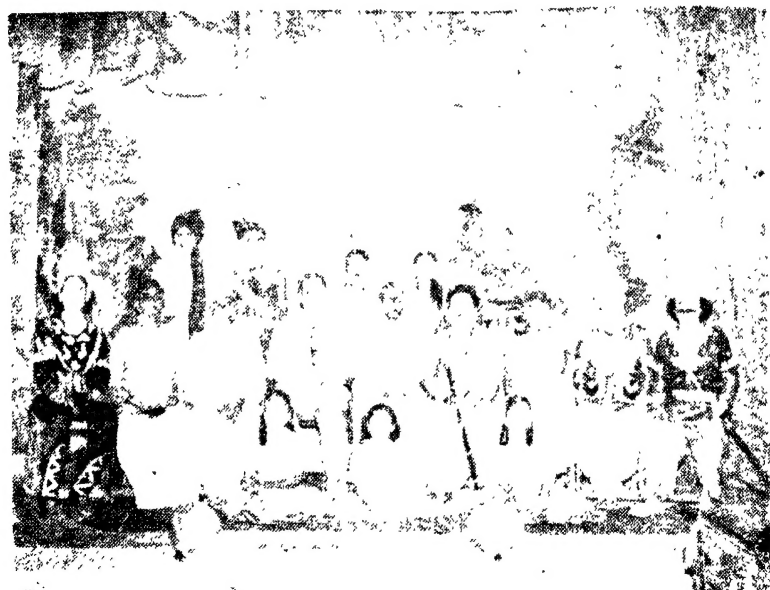

సమంతి

శ్రీ మేనేజింగ్ డిరెక్టర్లకు - 1941 నాటి భారత
విమానాశయ సంస్థానాధ్యక్షులకు నామినేషన్లు
పూర్వ శ్రీ వి. వి. మల్లాధ్వారా పంపించినవి.

చిత్తూరులో హిందూ ప్రభుత్వ ప్రతినిధుల సభ్యుల సభ్యులను 'పరివ్రాసించి' నాంటి నాటకం ప్రదర్శించుట, చెల్లని జరిమానా పరిహరణ, చిత్తూరు ప్రభుత్వంపై ఆరోపణలు చేయుట వగైరలు. శ్రీ సి. శ్రీనివాస అయ్యంగర్.

ఫోన్ : 2066

నంపుట 7

తెలిగ్రామ్: హిందీసంఘ

సంచిక 9

ప్రవంత్రి

సాహిత్య మాసపత్రిక

*

సంపాదక మండలి :

అధ్యక్షుడు :

శ్రీ మోడూరి సత్యనారాయణ, M. P.

*

శ్రీ రాటూరి వెంకటేశ్వరరావు

శ్రీ పట్నామి రామచంద్రులు

శ్రీ సి. నారాయణరెడ్డి

శ్రీ చిట్టూరి లక్ష్మీనారాయణశర్మ

*

దక్షిణ భారత హిందీ ప్రచార సభ - ఆంధ్ర

959 భైరతాబాదు, హైదరాబాదు - 4

సంవత్సర చందా

రూ. 4-00

డిసెంబరు

1960

విడిప్రతి

ఇక నయాపెసలు

ఈ సంచికలో

సంపాదకీయం

శిల్పసూక్తి (కవిత) శ్రీ బాడాల రామకవి

అద్భుతాప - అవ్యవస్థ (వ్యాసము) శ్రీ 'గాంధీ'

వాటువులు (కవిత) శ్రీ దుర్గానంద్

అవిముక్తము (గేయ నాటిక) శ్రీ యస్వీ జోగారావు

అముక్త మూర్ఖుడ (వ్యాసము) శ్రీ పప్పురి రామచార్యులు

సౌర మందాకిని (కవిత) శ్రీ బి. వి. సింగరాచార్య

వియోగీహోగా పహలా కవి (వ్యాసము)

శ్రీ వాసా సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి

రాజేంద్ర కర్ణపూరము (కవిత) శ్రీ దివాకర్ల వేంకటాచార్యులు

చల్లని చీకటి (శ్రవ్య నాటిక) శ్రీ రామూరి భరద్వాజ

సూతపురాణము (కవితా రచనలు) శ్రీ త్రిపురనేని సుబ్బారావు

గ్రంథస్వీకారం

పుస్తకపరిచయం.

గ్రామ్మీ : రాజభాష

ఫోను : 404

అందమైన అచ్చు పనులకు

ఆంధ్ర హిందీ ప్రచార ప్రెస్

విజయవాడ - 2

సంపాదకీయం

మానవుడు ప్రాణములను పోగొట్టుకొనుటకై నను అంగీకరించును గాని తన అలవాటులను విడచుటకు సాధారణముగ అంగీకరించడు. అలవాటులు మనకు, సంఘమునకు ఉపకరించునవి మాత్రమే మనము అలవరచుకొనవలయునని ఆరోగ్యి. ఇందులకు వివేకము, విచక్షణ జ్ఞానము చాల అవసరము. అవి ఉన్నవారు తమ ప్రయత్నములో పరిసర ప్రాంతముల వాతావరణమును కూడ అనుకూలమైనదిగ చక్కబరచుకొనగలరు. ప్రయత్నము వ్యక్తిగతముగను, సమిష్టిగతముగను కూడ సాగించవచ్చును. ప్రగతికి ప్రయత్నము దోహదమిచ్చుచుండును. ప్రయత్నంలోపము పతనమునకు దారి తీయుచుండును.

గాంధీ మహాత్ముడు తనను తాను బాగు చేసుకొనుచు సంఘమును దేశమును మాత్రమే గాక లోకమును కూడ బాగు చేయుటకు ప్రయత్నించినాడు. సాధారణ మానవునిగ మన మధ్యనే ఉంటూ తనసాధన సంపత్తి వలన మహాత్ముడనిపించుకొన్నాడు. ఆయనను అనుసరిస్తున్నట్లు అభినయించుచు చాలామంది ముందుకు ఒక అడుగు కూడ వేయలేకపోతున్నారు. మహాత్ముడు మనకు రాగ ద్వేషములను వదిలి రాష్ట్రభాషకు హిందీ-హిందుస్తాని యే తగిన భాషయని ప్రబోధించినాడు. మాతృ భాషలతో పాటు రాష్ట్రభాషకు యివ్వ వలసిన స్థానమును కూడ నిర్ణయించినాడు. ఇంగ్లీషును భారతీయులు ఎలా ఉపయోగించుకోవలసినదీ కూడ ఖచ్చితముగా చెప్పియున్నాడు. కాని మనకు స్వరాజ్యం లభించి పదమూడేండ్లు గడచినను మన అలవాట్లు మనం మానలేదు. రాష్ట్రభాష విషయంలో మన ద్వేషాలు యథాస్థాయిలోనే ఉన్నవి. సంఘ శ్రేయస్సును దృష్టిలో ఉంచుకొని మనము వ్యవహరించుకోలేక పోతున్నాము.

ఔత్తరేయులు దురహంకారపూరితులనీ, దాక్షిణాత్య భాషలలో ఏ ఒక భాషనూ వారభ్యసించలేదనీ, అట్టిస్థితిలో ఆఔత్తరీయ భాషయైన హిందీని మనము ఎందుకు అభ్యసించాలనీ శ్రద్ధించుకొంటున్నాము. ఈ ప్రశ్న దురహంకారానికి, ద్వేషమునకు ఏమంత దూరమైనది కాదనిమామనవి. ఔత్తరాహులు తప్పు చేస్తున్నారని అంటూ దాక్షిణాత్యులు తప్పు చేయకూడదు. మాతృ భాషలతో

పాటు హిందీని కూడ మనము అభ్యసించినచో వారి అప్పు వారికి తప్పక భోధపడగలదు, దాక్షిణాత్య భాషలలో ఒక భాషను అభ్యసించని లోపమును అనుభవం మీదట స్వయముగ తెలిసికొని అభ్యసించగలరు. రాష్ట్ర భాషలను, రాజభాషలను అభ్యసించుటలోనూ కన్యాకుమారి నుండి హిమాచలం వరకు ప్రచారంచేయుటలోనూ చారిత్రకంగా ముందంజ వేసినది దాక్షిణాత్యలే గదా ; శంకరాచార్యులు, రామానుజాచార్యులు, మధ్వాచార్యులు వల్లభాచార్యులు మొదలయిన మహానుభావులు దక్షిణ భారతీయులే; ఈ నాడు వారు తమ తమ సేవా త్యాగ భావముల వలన అఖిల భారతీయులగ పరిగణింపబడుచున్నారు.

నేడు కన్నడిగులు హిందీని అభ్యసించుటలో చాల ముందు ఉన్నారు. మళయాళులు మరొక అడుగు ముందు వేయాలనే ఉత్సాహంతో ఉన్నారు. తమిళ సోదరులు పగలంతా నల్ల జెండాలతో 'హిందీ లిగ' అని కేకలు వేయుచు రాత్రిపూట చిక్కగ హిందీని అభ్యసించుచున్నారు. ఎటు చూచి ఆ గ్రులు హిందీ ప్రచార ఆందోళనతో మొట్టమొదట 1916 కి పూర్వమే ముందడుగు వేసి తక్కిన ప్రాంతీయ సోదరులకు మార్గదర్శకులైన వారు ఈనాడు అసమంజస స్థితికి లోనుగావడం ఆలోచిస్తేయము.

దక్షిణ భారత హిందీ ప్రచార సభ 25 వ పట్ట ప్రధానోత్సవము కార్యాధ్యక్షులు శ్రీనివాస అయ్యంగారి అధ్యక్షతను 6-11-60 న జరిగినది. డాక్టరు బెజవాడ గోపాల రెడ్డి గారు ముమారు 500 మందికి పట్ట ప్రధానం చేశారు. అందులో ఆంధ్రుల సంఖ్య గడచిన సంవత్సరముల దృష్ట్యా తమిళ, కన్నడ, కేరళుల సంఖ్య కంటే తక్కువగా ఉంది. సంఖ్యలోనే గాదు విద్యాప్రమాణంలోను కూడా అలాగే ఉంది. ప్రత్యేకంగా ఆంధ్రుల దృష్టిని ఆకర్షించుచు శ్రీ గోపాల రెడ్డిగా రిచ్చిన సౌత్ కోపన్యాసం ప్రశంస నీయము. ఆంధ్రులు ఉత్సాహముతో యథావిధిగ హిందీ ప్రచారోద్యమంలో ముందంజ వేయుదురని ఆశించుచున్నాము.

శిల్ప సూక్తి

-శ్రీ బాడాల రామకవి

(అనంతపురము జిల్లాలోని హింగూపురమునకు తొమ్మిది మైళ్ళ దూరములో లేపాక్షి ఆలయమున్నది. ఇది విజయనగర రాజుల కాలము నాటిది. ఆనాడు భారతీయ సంస్కృతి కొండ గోపురాలను దాకింది. దాని ఫలితమే పాపాచాలు సైతము దివ్య సుందర మూర్తులయి నేటికిని మనకు కన్నుల పండువ గూర్చు చున్నవి. తమ్ము చూడవచ్చిన నేటి యాంత్రిక మానవునితో అవి మాటల కందని మనసుల కదిపే ఒక సందేశాన్ని ప్రసాదిస్తాయి. ఆ యమృత సందేశమే యీ సద్యకృతి.)

ఓ ప్రజా బంధు ! ఓ కర్మయోగి ! ఓ ర
సాత్తర్థ హృదయ ! నిన్నేనోయి ఆలకింపు
మణవరాని మా హృదయ వేదన యొకింత,
తెలియరమ్ము మానవ మహోజ్జ్వల చరిత్ర.

ఎన్ని నాళ్ళయ్యెనో, యెద దన్నుచున్న
భావ మెరుగెత్తి యొకసారి పట్కుటకును,
బరువుతీరగ మారాతి బ్రతుకులోని
ఆత్మవేదన తొలగె మమ్మరయరమ్ము

నన్నురేడ్లు గతించి పోయినవి జన్మంబంది, యానాటి
మీ విన్నాణంబులు మీ చెలుంగు బ్రతుకుల్ విస్పష్టమున్ జేయ
గా, నెన్నోరీతుల యత్నముల్ సలుప, మేమేదీ యొకండైన, ఏ
మన్నా మీకధయంచు నొక్క మృదు వాక్యంబైన వాక్రుచ్చెనే?

నరరూపంబులఁ జుట్టు యంత్రముల కన్నారం గనంగొంచు, వే
సరె మా జీవితముల్ నెలల్ కడకహో సంవత్సరాలే గతిం
చె, రసాస్వాదన జీవి యొక్కడయినన్ స్నిగ్ధాత్ముడై పల్క దె
వ్వరే దోసంబని యేరితోఁబలుక యీ భారం వికల్ ధీరువో.

బండలటంచు మా బ్రతుకు బండల చేయక, మీ ఋషుల్ కళా
ఖండములై వెలుగు, మము గౌరవ మొప్పగ, యోగశక్తులున్
పండగ, మా యెదన్ గనిరి, పారి మహామహిమంబు లెల్ల మా
గుండెల నిండి పొల్లె, కనుగొండివె, వారి తపఃప్రభావముల్.

కన్నులు కాయలయ్యె, యెద కమ్మదనమ్ము లడంగిపోయె, మా
పున్నెము బుగ్గియయ్యె, నిటబోయెడి వారల జూచిచూచి, మా
కున్న రసార్థ శక్తులయయో! యెటనోబడి మాయమయ్యె! మా
ప్రన్నని మేను లీగతి శిలాకృతులై, మిము జాణచూచెడున్.

ఆ మనోహరా నందయోగా శ్రమముల,
అటు లరమోడ్చి నిర్మల ధ్యానమహిమ,
నీ బ్రకృతి ననుసూత్రమే యీశ్వరాంశ
లఘువణువునందెలియు యోగు లరయరారు.

దేశ కాలంబుల గెలచు దివ్యశక్తి
నే తపోజలంబున గరగించి, మాశి
లా హృదయ పాత్రల సమృత రసము నింపి
రో! తెలియలేము మీ వారి యోగశక్తి.

ఆకు కదలికలో జీవి తార్థమరసి
పూల చెక్కిళ్ళ పుణ్యయోగాల దెలిసి,
పాపనవ్వుల యానంద భాగ్యమందు
యోగు లెచటనో యీనాడు దాగినారు.

ఆర్థికోన్మాద పూరితందైన జగతి,
భయమొ, పడిపోయె, భక్తియా పట్టదాయె,
హృదయ మెప్పుడో శుష్కింప నీ శవాల
చుట్టు కొత్తదయ్యము లేవో! కొట్టుకొనును.

అంతులే నీ దురాశా దృగంచలాలు,
గాలి దూరని యడవుల కత్తరింప,
క్రాంత్రోగాల పండించు కొనెను గాని,
అస్తీ పంజరాలకు పట్టెడన్న మిడపు.

మీ కటాక్ష పీఠణ కొనల్ సోకగానె,
నిట్ట నిలువున కొండలు నీటు నగుచు,
మింటికెగసె మీ గరువపు మేడలటనె,
ఔర! ఫాలనేత్రుని జూపు వ్యర్థమయ్యె.

ఆశ లుమినెడి మీ కన్నులా ఎడారి
నే సరోవరంబుగ నొనరించు, గాని
భువన మోహస స్వామికే పురుడు దీర్చు
పార్వతీ కటాక్ష శ్రీల భంగపరచె.

కాలు గదపక విశ్వచక్రంబు జుట్టి,
చెమట నూడ్వక శార్యపు చిక్కులూడ్చి,
పొట్టివాడైతి పుట్టెడు బుద్ధు లెగయ,
కండబలమును ఆత్మనిగ్రహము దప్పె.

మరణమరికట్టి, జననమ్ము పెరుగ నీక,
బ్రతుకు చెడిపోవ, చేతనా ప్రకృతి నిలుప
మహిమడై పోయె యీ నాటి మనుజుడకట !
శక్తితో జెలగాటంబు శాంతి నిడదు.

రాక్షస బలంబు మెఱసి యత్రంబ యగుచు
మనిషి మనిషిగా బ్రతుకులే మరచినాడు,
కడకు తల్లిభిడ్డల కున్న గాఢరక్తి
తీరిపోయె, యీ పాడు కృత్రిమజ్ఞాన.

అణుగత శక్తులందరను చదువుత నృప్తి నెఱుంగు నత్య సా
ధనులు తఘః ఫలంబులు కుతంత్రులచే బడి, బ్రద్దలై, జగ
జ్జనని యనర్హుల గర్భఫల సంతతి సర్వము కాల, కాల కు
సంకల్పము, కాలము మూలమును చుండె చటచటార్యులు.

క్షణములను కాల పురుషు సూక్ష్మ పునరాల
బట్టి పిండు చున్నారేదో, స్వార్థమెంచి
ఈ దురాశా విశాచాల కెదురు లేదు
కమ్మ దన ముట్టి పడు యెదల్ గడ్డలయ్యె.

అగ్ని గోళ మయ్యె నాత్ర సూమూర్తి, వి
ద్యార్థి పుస్తకమ్ము నయ్యె వేధ,
మాతృ నిగ్రహ మన, యది ఛాదనం బందు
రీ శవాలయాల యెవడు బ్రతుకు !

పుడమి ముడుచుకొనియె భూధరాల్ తలయొగ్గ,
కదలి వెన్న కరిగె గాలి కదల
వెజచె, ఎంత యయ్యు వీరి దాహ మదేమొ!
ఆర కంబరాని కంగ లార్పు.

పొడి పొడి చెనెద వకటా !
జడ మయిమే ప్రకృతి నెల్ల సత్యం బరయన్,
పెడ మార్గము వట్టెదు నీ
యెడద నడగు పాల కడలి నెరుగని బుద్ధిన్.

అన్నా ! నీ యాశ్వర సం
పన్నత నీ చేత చెడియె భస్మాసుర సం
పన్నతయై నీ మదిను
త్పన్నంబౌ మోహ మాతృ తత్త్వమె తొలచెన్.

ఈ పృథి పరిశీల నా కృత్య మింక
చాలు చాలు మా గుండెలు జారిపోయె
గడియ గడియకు దాసులై మదయు మిమ్ము
కానలేక మా బ్రతుకె పాపాణమయ్యె.

ఈ ప్రళయాన్ని షర్వతము తింకెడి శాంతి పథమ్ము
నొండు, మే మే ప్రవచింతు మియ్యది, ఋషింద్రులు చెల్విన
మార్గమయ్య సత్య ప్రియవాక్కులం గల రసామృత ధారల గ్రోలి,
పూర్ణ శావప్రణయ ప్రపంచమున పాడుము విశ్వజనై క్య గీతికల్

దురభి మాన దుర్భిజమ్ము తొలచి వై చి
స్వార్థ జీవన దోహదాత్ జార కొంత
విశ్వ విద్రోహ వృక్షమ్ము విటిగి పడగ
పాటు పడు మయ్యె విశ్వ సౌభాగ్యమునకు.

ప్రతి పదార్థాం తర ప్రభావంబు, ప్రకృతి
సహజ సౌందర్య దేవతా శక్తి, నాత్మ
చెలిసి యానంద ముగ్ధత తేలు మన్న
విశ్వ కల్యాణమున కిదే విమల పథము.
అర్థమే వల దనగ సన్యాసి గాము,
తర్కమే తగ దనగ ఛాందసుల గాము,
అభ్యుదయము పేక్షింప మే మంధులగుచు,
కాని సౌందర్య శివముల మానలేము.

సహృదయ హృదయ సుమ భూమి, శాంతి దాంతి
వృక్షముల నీడ, యానంద వేదికల, జ
గన్మనోహర మూర్తివై, కర్మ యోగ
మందు కొనుమయ్యె విశ్వ కల్యాణమునకు.

ప్రేమింపుము నీ వారిని,
ప్రేమింపుము నీదు పనుల, ప్రేమింపుము నీ
భూమండల మన్నా! ని
ష్కామం బగు కర్మయోగ సారం బిదియే.

ఆంధ్ర భాష - అవ్యవస్థ

శ్రీ 'గాంధీవి'

విజయనగరమునందలి 'కాముదీపరిషత్తు' సెప్టెంబరు నెలలో జరుపుకొనిన రజతోత్సవ సందర్భమునఁజై శ్రీరీకతో నుపన్యాసమీయఁబడినది. ఆ యుపన్యాసమునఁ బ్రధానస్థానము నాక్రమించిన విషయ మాంధ్రనిఘంటు పరామర్శము. ఆ యుపన్యాసకునితో నభిన్నుడ నగుటచే దదుపన్యాసము నందలి నిఘంటు పరామర్శమును స్వీకరించి యీ వ్యాసమును బ్రకటించుచున్నాను. ఫలానుమేయ ప్రారంభులగు "రజతోత్సవ పంచిక" సంపాదకులు తదుపన్యాసపారమును బ్రకటింపకున్నను "శ్రుతేవశజ్ఞేతోక్తేవా" అనునాధర్వణముచొప్పున వ్యాంర్త్ర స్మరణమున కవకాశము కల్పించినందుకు మాత్రము క్లాఘనీయులు.

భాషాదేవికి నిఘంటు వ్యాకరణములు రెండును రెండునేత్రముల వంటివి అవి పౌరలుగ్రమ్మియుండఁగా నిటీవల వ్యాకరణ నేత్రము నిర్దుష్టమైరది. ఆ చికింసకులు నిఘంటు లోపములను గూడ నాయాస్థలములలో వెల్లడించియున్నారు. శ్రీ దీపాల పిచ్చయ్య శాస్త్రిగారి విషయమునఁ జాలవఱకుఁ గృపిచేసియున్నారు. ఇంక నులోపములు మిగిలియేయున్నవి. శ్రీ సూర్యరాయాంధ్ర నిఘంటువు వంటి బృహన్నిఘంటువు సమగ్రమును నిర్దుష్టమునునైనఁగాని భాషకు లోటుతీరదు. కావున భాషారాధనతత్పరత్వ మీ వ్యాస ప్రకటనమునకుఁబ్రోత్సహించినది. నాకుఁ దోచిన లోపములలోఁ గొన్నింటి నిటఁజూపుచున్నాను.

(I) అర్థపరామర్శము

(i) అసమగ్రార్థములు :—1 అకంపించు=మిక్కిలి కంపించు-అని మాత్రమే యర్థము చెప్పఁబడినది. కొంచెముకంపించు-అనునర్థము చెప్పలేదు. ఈ యర్థమున 'అనోకహో కంపితపుష్పగంధీ' అని రఘుకారుడు ప్రయోగించెను. (రఘు 2-18) 'అకంపితాని ఈవత్కంపితాని' అని మల్లి నాథ వ్యాఖ్య 'అక్సీమాయా మఖివ్యాప్తై క్రియాయోగేష దర్శయోః' అని విశ్వకోశములో నీషదర్థము చెప్పఁబడియున్నది.

2 ఉరశ్యము = అంచుకము - అనునర్థము వ్రాసిరి. ఇది సరియే కాని 'దయిలోరశ్యద కోటిమృగిమ్' (రము 8. 28) అను కాళిదాస ప్రయోగము నెడ నీయర్థము సరిపడదు. 'ఉరశ్యదోంచుక ఇతికేచిత్' అని మల్లినాథవ్యాఖ్య. కంచుకమనునర్థము కేచిన్మతముని నిరసించినచో 'ఉరశ్య దౌకుచౌ' అనునర్థమును నిరసాపహింసకనచ్చదు. 'ఉరశ్యదౌకుచోహక్ష్విరు హస్తన పయోధరౌ' అని ధనంజయునిసుంటును. కాగా నూ. ని. కర్తల యర్థమెట్లును ననుమగ్రమనకతప్పదు.

3 ఓ = ఒక - అనునర్థము చూపలేదు. ఓ రాత్రింగను తెప్పవేయక' (కాశీ 5. 189) అను శ్రీనాథ ప్రయోగము దీనికి బ్రమాణము.

4 కలభము = కరిశాబకము - అని వ్రాసిరి. కాని కరిశాబ మే కాన క్కలభలేదు. శాబకము కూడగావచ్చునని 'ధనలకలభ కల్యాప్తకుసుమ తనర' (పాండు 1-181) అను తెనాలిరామకృష్ణుని ప్రయోగమునుబట్టి తెలియుచున్నది.

5 కోణపుడు = రాక్షసుడు. ఈయర్థము నూ. ని. లో లేదు. 'నైర్మసుడు' అని మాత్రమే యున్నది. కాని శబ్దమునకి రెండర్థములును వాపబడెను. వాచస్పత్యములలో 'కోణప' శబ్దమేలేదు. కాని గురుబాల ప్రబోధికలో 'కాణప' శబ్దపర్యాయముగానిది కలదు. 'గ్రుక్కలుపెట్టుదురు సురలు కోణపముఖ్యులీ' అని 'కోణప' శబ్దమును శ్రీనాథుడు యతి స్థానమున రాక్షసార్థములో బ్రయోగించినాడు. (హర 8-124) "తిష్ఠ తిష్ఠ కోణపాశర" (అభిజ్ఞా 8-28. పరువాతిగవ్య) అని కాళిదాసప్రయోగము. 'కుణపాశన' అనుపాఠాంతరము త్యాజ్యమందగును.

కోణపుడు = కోణపాలకుడు — అనగా నైర్మతి యగునుగాని రాక్షసుడను నర్థమెట్లులభించునని నిఘంటుకర్తల యాశయము కావచ్చును. కాని 'కుణపభక్షణ శిలుడు' అని యర్థము చేసినచో 'కోణపుడు = రాక్షసుడు' కావచ్చును. 'కుణ' స్త్రీధాతుం శరీరం శవోవాతం భక్షయిషుం శిలనుశ్య' అని కోణపశబ్దమును రాక్షసపరముగా సాధించుకొనవలయును. ఈ యర్థమును శ్రీనాథప్రయోగము స్థిరకరించుచున్నదిగదా.

6 క్షపణము = విలుచుట. 'స్మరాసన శరాసన క్షపణసారదోర్మౌ ధురా' (హ. న. 8. 87) అనిరామరాజ భూషణ ప్రయోగము. ఉపవాస మను నిఘంటుకర్తల యర్థమిట సరిపడదు.

7 ఘట్టము = నర్తాచలరేవు మున్నగు నిఘంటుర్ల యర్థములను గ్రములు. పలన "ఎట్టి ఘట్టములను నెట్టియావరలను" (అది 4-83) అను నన్నయ ప్రయోగము నొద్ద వీరి యర్థములేవియు సరిపోవు. శ్రావ్యములో 'దుష్టుడు' అనునర్థ మీకదమునకుఁ జూపబడియున్నది. సూ. ని. ఉపేక్షించుటెందులకో!

8 తత్పురుషము = శివుని పంచముఖములలో నొంటియగు నర్థము నీయలేదు. "ఈ శావనిష్ఠ్యము ఘోర న్యోజాన వామదేవాఖ్యాన పంచవచన" (భీమ 4 85)

9 పుణ్యాక్షోకము = నలుడు. ఈ నర్థము చెప్పబడలేదు. "అపూర్ణ్యాక్షోకం ప్రావ్యపేత్యసయోగధర్మానంభీరంజన యెలుంగున దమయంతి నుద్దేశించి" (పై పై 4-16) అనుచోట నలుడును నర్థమే కన్పడును అని తోచును. 'పుణ్యాక్షోక' మ్మహాహుతిః సూరివ్యవస్థైర్నైషభాస్తి' అని త్రికాండశేషములోని యర్థము చూడబడెను.

10 జెడఁ(ళ)గు = తోము. ఈ యర్థము నిఘంటువున కెక్కక పోవుట శోచనీయము. "కోరజెడఁగో కుంకెమలేహో" (బువ. గొడనూచి కథ) "నలి మహారాజులలో జెడఁగో దివి, యలు కడ్గిలో కడ్గెములు పేడు వడెనా" (పండితా. పురాతన 45వై పుట) అను సోమనాథుని ప్రయోగములు గలవు. బువపురాణ ప్రయోగము ను చూపించి శ్రీ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు నర్థ నిర్ణయము చేసి యున్నారు. 'గిన్నెతోపనైతినా' అని కన్నడ పరివర్తనములు. "తొలపెక్కెరవోక జెడగిన పునుక" అని తాళ్ళప్రాద్ధుటూరి శాసనములో గలవట. ఈ ప్రమాణములతో వారు "జెడగు = శుభ్రపలుచు" అని యర్థము నిర్ణయించిరి. పై శావనప్రయోగములో "ళగ"ల నమను నుద్దేశము. కాన నది సానుస్వార పదమూ నిరనుస్వార మాయని శ్రీ శాస్త్రిగారు నిరదేహించిరి. కాని "సోమనాథుడి ధాతువును సానుస్వారియగాఁ బ్రయోగించెను" అని వ్రాసిన శాస్త్రిగారు పై రీతిని నిరదేహించుట సరికాదు. శావన ప్రయోగమునకుఁ బావ్యయోగమే ప్రామాణ్యము. కాఁగా "జెడఁ(ళ)గు = శుభ్రపలుచు, తోము" అనియు నిఘంటుర్లలు వ్రాయవలెనన్నది సారాంశము.

11 భేషజము = మోసము. 'స్రంభము చెప్పుదురదియెల్ల భేషజంబు' (హర 3.90) అను శ్రీ హరప్రయోగము దీని కాధారము. శ్రావ్యములో

నీ యర్థ మున్నది. వదముల యర్థవివరిణామము కావ్యపరిశీలనము లేనిది తెలియుటకు వీలులేదు.

12. మకరము = చేప. శబ్దిరత్నాకరములో నీయర్థము కలదు. సూ. ని. లో లేదు. "అతివయాపులు — వరమకర నీలపద్మాది వైభవములు" (పా. న. 4-45) అని బట్టుమూర్తి ప్రయోగించెను. వ్యాఖ్యాత 'మకరోమత్స్యరాష్ట్రమ్' అను నిఘంటు సారవచనమును బ్రమాణముగాఁ జూపెను. "మకరః — మత్స్యానాం మకరశ్రేష్ఠో — ఇతినోరీతః" అని హలాయుధకోశస్థ పదములకు వ్యాఖ్యాతైన శ్రీ జనుశంకర్ జోషి గారుదహరించియున్నారు. మకరము = మత్స్యవిశేషము. అని వ్రాయఁ దగును.

13. మరుశ్శలము = వడగుడ్లవాన - అని విలియము ననుసరించి సూ. ని. కర్తలు వ్రాసిరి. 'ఇంద్రధనుస్సు' అను నర్థము వ్రాయవలసి యున్నది. 'అటకు మెచ్చి బలారి యీగొను మరు, త్ఫలమిది యన బర్హి భారమమర' (పాండు 1-161) అని తెనాలిరాసుకృష్ణుడు ప్రయోగించెను. 'భవేద్వాయుఫలం శక్రకార్ముకే కరకేపిత' అని విశ్వకోశము. ఇదే మరుశ్శలమని ప్రయుక్తమైనది. "మరుశ్శలమ్ = ఇంద్రధనుః" సర్వశబ్ద సంహోధిని.

14. మాయ = గారడీవాడు - అని యర్థము వ్రాసిరి. 'మోన కాడు' అను నర్థము దీనికిఁ గలదు. "రూపీనుడు మహాక్రోధనుఁ డతి లోభి, బర్హమత్స్యరుడన్యబుద్ధి మాయ" (పాండు 4. 145) అని పాండురంగ కవి ప్రయోగము. ఇదేకాక పరమేశ్వరుడను నర్థమును దీనికిఁ గలదు. పూర్వోదాహృత హలాయుధకోశ వ్యాఖ్యాతలగు జయశంకర్ జోషిగారిట్లు వ్రాసియున్నారు. "మాయా (న్) పుం. (మాయాస్త్యస్య. మాయా + ప్రీహ్నిదిభ్యశ్చ ఇతి ఇని) మాయాకారః; ధూర్తః; పరమేశ్వరః మాయాంతు ప్రౌఠిం విద్యాన్మాయినంతు మహేశ్వరమ్ - ఇతి పిల్ల దశాష్టమ్"

15. పింగళ, పురుషాయుషము, మణిప్రవాళము మున్నగు పదములకు మంచి వివరణము సూ. ని. లోఁ జేయఁబడలేదు. విస్తరభీతిచే నీ ప్రకరణము నింతతో ముగించుచున్నాను.

(ii) అపార్థములు :-

అపార్థములును సూ. ని. లోఁ గలవనుటకు దిక్పాత్రముగా నుదహరింతును.

1. మదిరాక్షి = మదముకప్పిన కన్నులు గల యాడుది, అడుది (శ. ర.) అని సూ. ని. లో నున్నది. "మదిర = ఒక దినుసు కాటుక పిట్ట" అని యర్థము వ్రాసి కూడ మదిరాక్షి శబ్దమునకు శబ్దరత్నాకరమే గతి యనుట శోచనీయము. "మదిరాక్షి...మదిరా మత్తఖంజనాక్షివాక్షి యన్వయఁ సమా. ఖంజనతుల్య సేత్రేత్రి. త్రియాంజీవ్" అని వాచ స్పృశ్యము. "మదిరా.....మత్తఖంజనే ఇతి శబ్ద రత్నావళి" అని వాచ స్పృశ్య శబ్ద కల్పద్రుమములలోఁ గలదు. కాన మత్తఖంజన మను నర్థమున కేదో వింతనిఘంటువు మాత్రమే యాధారమని చెప్పి యీ యర్థమును నిరసించిన శ్రీ వేటూరి వ్రాత ప్రామాణిక మనవలసి యున్నది. "మదిరా...మత్తఖంజనః యది మదిరాయ త నయనాం...ఇతి శాకుంతలే" (హలా యుధకోశ వ్యాఖ్య) అనుచో జయశంకర్ జోషిగారు మత్తఖంజన సేత్రయను నర్థమునే గ్రహించినారు. ఈ యర్థమే పరిగ్రాహ్యమని చెప్పదగిను.

2. ముష్టింశుడు = దర్శింపఁడు. శ. ర. అని సూ. ని. ఈ శబ్దము గాని నీవార ముష్టింశుడున్నది గాని కబ్ధాగ్ధచింతానుచ్ఛాదులలో లేకుండుట వింతగా నున్నది. విలియమ్సులో నిది సరిగానే యున్నది. కాని శ. ర. ననుసరించి సూ. ని. కట్టగఁగఁగు చెప్పినది. ఈ శబ్దములోని ముష్టి బిచ్చమని భ్రమపడినారు కాబోలు. నీ వారముష్టింశుడు— అనుటకుఁ బ్రయోగములు— కాలహ 1-101, 4-204; భీమ 2-88, 12-152 ము. "గుండ్రా దాచినఁ బెండ్లియేమిటిఁ జిక్కన్ గవ్వ ముష్టింపచా" అని మనుచరిత్ర (మను 5-17) 'నీ వారముష్టింశుడు' సూ. ని. లో లేక కాబోలు తత్పండితులలో నొకఁడు భీమఖండములోని నీవారముష్టిం పమని నీవారముష్టిం పమనిగాఁ జేసినాడు. ఆ ముని పాపము ! నీవారము తనలేక బాధపడు చుండగా నిటీవల దీపాల పిచ్చయ్య శాస్త్రిగా రతని నుద్ధరించినారు. (నవంత్రి. ఆగష్టు పత్రిక.) "పరిమాణేపః (సి. కా. కృదంత 2948)

3 యూధము == సమూహము, సజాతీయ సమూహము— అని యర్థము చెప్పవలెను. “యూధము == సజాతీయ వశుపక్షి సమూహము” అని సూ. ని. లోగలదు. శ. ర. లోగూడ నిశ్చయమున్నది. “అనుర యూధంబుచేత దుగ్ధాబ్ధిదరికి” (హర 6-49) “విబుధ యూధంబు ప్రార్థింప విధ్యశిఖరి” (పాండు 1-120) “ఓరోధి” యూధముధన క్రియాపేషు యుద్ధకేళి” (పాండు 3-174) నారదము ఖమునినాథయూధంబు (పండితా. దీక్షా 86 పు) “ఉన్నహుతన భక్తయూధంబుబంట” (పండితా, దీక్షా 138 పు) అను ప్రయోగములు వీరి యర్థమును శరధాఖండించుచున్నవి. “యూధమ్ (1) సజాతీయముసమూహః (2) బృందమాశ్రమ్—” సర్వ శబ్దసంబోధిని. “యూధః - పుం. సజాతీయ సమూహే — సమూహే” శబ్దస్తోమమహానిధి.

(II) శబ్దపరామర్శ :-

1. కచ్చురగంధి. సూ. ని. దీనిని ‘కచ్చురగంధి’ తోపాటుగ నంగీకరించుటకు సిద్ధపడిరాదు. ‘ధ’ వర్ణమును స్వీకరించు ప్రయోగము లేనప్పటికినాంధ్రవర్ణాంతి ప్రామాదికమర్థము.

2. గ్రహయాళువు సూ. ని. లో గృహయాళువు మాత్రమేకలదు. శ. ర. లో గ్రహయాళువు మాత్రమే కలదు. శ. ర. పుని సూ. ని. చెప్పులేదు.” ప్రసూ, నామోదగ్రహయాళువుల్ పాలనపడారాదు సుధ్యంబు నన్” (భీమ 5-94) “అర, ఊకమద్రిగ్రహయాళు భల్లుము” (మను 4-28) అను శ్రీనాథపెద్దనల ప్రయోగములు చూపట్టుచున్నవి. “స్పృహి గృహింతి దయ నిద్రాంతాశ్చ శద్ధాభ్య తిశుచ్” (సి. కౌ. 3138) అని ‘గృహి’ ధాతువునకు ‘అశుచ్’ ఒకపదబడుటచే గృహయాళువు సాధువనుటలో విప్రతిపత్తిలేదు. కాని శ్రీనాథపెద్దనల ప్రయోగములు ప్రామాదికములనరాదు. అవి యపపాతములని సంస్కరింపబోయియుండు సరియని తోచదు. ‘గృహి’ ధాతువు ‘గ్రహి’ ధాతువులకుఁబడరాదుని చెప్పనగునని నాయభిప్రాయము. లేదా దీని నపాణినియముగాఁ దలంపవలెను. సంస్కృతాంధ్ర మహావి ప్రయోగములెన్నియో యపాణినియములు. తీంతమాద్రమున నవియపాధువులు కానేరవు. (మా. చింతామణి విషయ పరిశోధనము) పడివాపత్య పడినసూనుశబ్దముల నపాణినియములంద్రయో

గించిన శ్రీనాథ పెద్దనలు 'గ్రహయాశువు' అను నపాణినీయ శబ్దమును బ్రయోగించిరనియుఁజెప్పవచ్చును. కాన సూ. ని. కర్తలు గ్రహయాశువు ను పేక్షించుట సరికాదు.

3. తరుణియ- ఈ శబ్దమును 'తరుణియ యొక్కర్తు' (కు. సం. 8-88) అనునన్నెచోడుని ప్రయోగము 'తరుణియలొప్పనాడిరి' అను నన్నయ ప్రయోగమును నుదాహరించి సూ. ని. కర్తలంగీకరించిరి. ఈ పద్యము లందలి పాఠములు విప్రయుక్తములు కావని నాయభిప్రాయము. 'తరుణి మలొక్కర్తు' నన్నెచోడుని పాఠముకానోపును. 'తరుణులునొప్పనాడిరి' అని బహువిధ వ్రాత ప్రతిలోనున్నట్లు నిఘంటు కర్తలే వ్రాసిరి. కాననదియే గ్రాహ్యము. లేదా 'తరుణిమలొప్పనాడిరి' కవిపాఠము కావచ్చును. 'తరుణియ' త్యాజ్యము.

4. పుడమీశుడు. ఇట మిత్రమను నిఘంటు వచనము సరికాదు. సోమ నాథుడు వైరిపదమును బ్రయోగింపఁడు. కాన సిద్ధసమాసముగానే శ్రీవజ్రలవారు సాధించిరి. దీనితో నేకీకరింపకపోయినను శ్రీ నిడదవోలు వేంకటరావుగారు సోమనాథుడు వైరిపదము ప్రయోగింపడనుటతో నేకీకరించి మార్గాంతరము త్రొక్కిరి. కాని వారిమార్గముపరిశీలనమూలక మైనది. వారు ఘట్టకుటికా ప్రభాతన్యాయమున శ్రీ శాస్త్రిగారి యొద్దకు రాక తీరదు. ఈ పుడమీశుడు అనుదానికి మఱియొక రితి సమర్థనము చెప్ప వచ్చునని నాతలంపు. సోమనాథుడు సమస్త పద తద్యవములు వాడుచుండును. కాన 'పృథివీశ' శబ్దభవముగ 'పుడమీసు' అంగీకరించి 'పుడమీస మీధ నంబున కుఁజేసాప' అని ప్రయోగించి యుండవచ్చును. ఎట్లయినను సూ. ని. వ్రాత మాత్రమ ప్రామాణికమనుటకు సంవియములేదు.

5. యోచించు. యోచనా శబ్దము కానరాదనిచెప్పుచు 'వినియోచించి విసోదముల్ గనుట' అనుదుర్బల ప్రయోగము నూత గొనుట వింత. 'వినియోజించి' కవిపాఠమనుటలోఁజూతలేదు. 'యోచించు, నిర్మూలము.

6. పెండిండ్లు- పెండి శబ్దమునకిది బహువచనమని చెప్పి నిర్ధారక ప్రయోగములు లేవనిరి. ఇది తప్పురూపము. 'పెండిండ్లు' సాధువు 'పెండిండ్ల నోములబేరంటములను, బండుగు దినములఁజాటి జాతరల' (బసవ)

7. కొఱత- (కొఱ్ఱు+త) "విచార్యము" అన నక్క లేదు. (చూ. నిరం. 4-87.) ఏలన 'కొఱత' అను వ్యావహారిక రూపకమునకు

గ్రాంథికత్వము ప్రసాదించుట బడెనని గ్రహించుట దగును. మనుచరిత్రము నందలి 'కొలుత' ప్రయోగమును ధ్వనిలో నంతర్భవించుట జేయవలెనను తత్వమచంద్రిక ప్రామాదికము. అటరెండవ యర్థము వాచ్యమే యైనది.

(III) ఇతర లోపములు :- సంస్కృతాంధ్ర కావ్య ప్రయుక్తము లయిన వందలకొలది శబ్దములు సూ. ని. లో లేవు. కాన నిది యసమగ్ర మగుచున్నది. ప్రాసాది గత నిర్ణాయక ప్రయోగము లుండగా దుర్బల ప్రయోగములు చూపుట, ప్రాచీనతర ప్రయోగము లుండగా నర్వాచీన ప్రయోగము లుదాహరించుట, మహాకవి ప్రయోగము లుండగా సామాన్య కవి ప్రయోగము లిచ్చుట, ప్రయోగ ప్రదర్శనములోని లోపములు, కొన్ని శబ్దములకు వ్యవహారము, సంస్కృత కోశములలో నుండుట యాధార ములుగా జెప్పినారు. కాని వానికిఁ గావ్యములలోఁ బ్రయోగములు గన్పట్టుచున్నవి. ప్రయోగాన్వేషణము చాలలేదునుట కిది నిదర్శనము. తత్వమనుల విషయమున వీరు చేసిన కృషి యత్యల్పము నొలంతుముల తత్వమను విషయము విచార్యమై యున్నది. ఇట్లెల్లఁ బ్రత్యేక వ్యాసములలో నివేదింప వలసినవి. ఇట సూచనా మాత్రమే గాఁ జెప్పబడినది.

"తత్వమనుమ నొప్పుడప్పని, చెప్పకుడి 'మధులు, పాస్తీ కేపెద మిమ్ముకా"

BY APPOINTMENT TO
HIS EXCELLENCY THE GOVERNOR OF ANDHRA

ఫోన్ : 5506

జి. పుల్లారెడ్డి నేతిమితాయి వ్యాపారము

పాఠశాల : కర్నూలు

క్రాంతి : స్టేషన్ రోడ్, ఆర్టిడ్ స్కూల్ - హైదరాబాదు

విందులు, టీపార్టీలకు

రకరకాల మితాయిలు, తినుబండారాలు సప్లయ చేయగలము.

★ మీ ఆర్డర్లు పోస్టుద్వారా సంవగలము. ★

చాటువులు

-శ్రీ దుర్గానంద్

నన్ను నా ఊహ యెత్తుతో కొలువు గాని నా ఆకారం

ఎత్తుతో కొలువ వద్దనుట:

భువికంఠైన్ గిరికంఠై నే నడుగు చొప్పుం దక్కువై యుంటి కా
ని వియత్తున్ స్పృశియించు ఊహానిశి నవ్వడించ నా యెత్తు నిం
కెవరున్ లేదు మదీయ మూహకలితం బీవోమ యాన భవజం
బవలంఘించె సమస్త సృష్టిగత మయ్యచుల్ నమల్ శృంగముల్

జగత్తు నా బిందాన్ని తెలుసుకుందిగాని నన్ను తెలియలేదనుట:
అడుగులు గాంచు నా గృహ పుటంగణ మందున, బేరగాని యం
గడి బడియున్న రోజు జను భిక్షుల నారయు చాకి యింటమై
మడుపులు చూచు బేసి కొల మానముతో నను నూహసేయు వి
టికి ప్రజ నాదు బింబము నెట్లుగెను నన్ను నెటుంగ దింతకున్

నేను నిస్సహాయుడై ఎందుకు కూర్చున్నానో తెలియునా అనుట:

నా యానంబము నాకు భిన్నమగు నన్యపాణితో గూర్చి ర
ధ్యా యానమ్మును లాగు ఘోటకము చందానన్ మదీయమ్ములన్
మాయా రజున లాగుచండ జడమై మాన్గంబుతో పిల్లనై
గాయం బైన మనస్సుతో భువిదివుల్ కాక్షించు చుంటన్ ప్రభూ.

నన్ను నాలో కాక నాతో సంబంధమున్న వారిలో చూడమనుట:
నే నన నొక్క మృతన్న కుదురే యనుకొంటివా నాకు నేను నె
వ్వానికి గాక యుంటినె । గవాక్షము కుద్యములోన నట్లునే
గాన రయమ్ము నాశ్రుతిని కట్టెనొ నాకయి మోడ్పులే మహా
మానవ మేధతో తగుల మయ్యెనొ అవ్వియు నేను కానొకో

విషయాలను ఇచ్చి వాటిని ఎందుకు దుష్ప్రస్థాపాలు చేసినావనుట:
 ఏ కొరగాని వాడ నన కీవు సృజింతివిత తెల్వితో
 ఆ కమనీయ గానములు నందక వీనుల కింత దవ్వితో
 ప్రాకి గ్రహింపలేను మరి ప్రాకెడు పాముల త్రోయలేను కూ
 రాకు టెడందగోన గల దగ్గియె పోరగ కోర లేదుగా,

★

అస్తిత్వముల యొక్క శాశ్వతక్షణ భంగురత్వములే కాలములగుననుట:
 ఆ సౌధంబున నిన్న యు టిరెవరో అట్లేగదా ! నేడునున్
 వా సమ్మయ్యది రేపు వారికిని గా వాయుండు నస్తిత్వముల్
 ప్రాసాద స్థితికంటె తగ్గి యనియే భావ్యాది కాలత్రయం
 బై సార్థక్యమునొందె రే బవల పర్యాయాను మేయంబులై

★

క్రొర్య మార్దవములు సహజ సంజాత గుణములు కావనుట:
 ఏ పవడాల దీవులనో పలకులున్ గురి వెంద తీగెలున్
 రాపిడి వడ్డ తిన్నెనొ కరంగెడి వెన్నెల వాకజేయవీ
 రూపు పెనంగి కోత వడి రూప నగంబుల గ్రుచ్చి గ్రుచ్చియే
 దో పులి రూపు ఎత్తినది తోరపు గోరుల రక్తిమాకృతిన్

★

శాస్త్రజ్ఞుడు పోవు తొందరలు అలస్యములగు ననుట:
 ఈ పడ బోవు తొందర యదేమిటి యాత్రిక ! వేగశక్తిపై
 నీ పొనరించు చేట్టల గుణింతము లెమ్ము ! మరొక్క గంటలో
 చూపున కంద వాపయిన శూన్యములో బడి శేష ఘంటికల్
 త్రేపుదు పూరకే బ్రతుకు తేరు రియంబోక చోట జాగగున్

గేయ పాటిక :

అ వి ము క్త ము

—శ్రీ యస్వీ జోగారావు

పాత్రలు

కవికంకాళము, మనఃకాంత, సంధ్యాదేవి
భగ్నమైనకవి మనసు నుండి బయల్పడకలిన ఊహావిహంగము,
ఈహాస్యగము, స్వప్నాశ్రయము,
ప్రణయదేవత, కవితాధ్వజము.

సమయము : సాయం సంధ్య

స్థలము : ఒక శృంగానము— ఎండిన చెట్టునడుమ పాడుపడిన సమాధులు,
అక్కడక్కడ సెగలూ, పొగలూ, మరక మనక చీకట్లలో
మిలుగుదుల విహారములు. నక్కలు, గూబలు, రాబందులు.
కీచురాళ్లు, కంకాళములు, మొదలగువాని అరుపులూ, విక
టాట్రహాసములు.

*

*

*

మనఃకాంత : (నేఃథ్యము నుండి)

శృంగానమున

హేమంత వసంతాలు సమానం

నిశావేళ

ఇరులూ మిలుగుదులు సమానం

[ఈ పల్లవితో తెర జాలిగా తెరుచుకుంటుంది. ఎదురుగావున్న ఒక
సమాధి వెనుకనున్న కవికంకాళంలేవి అడుగుంది.]

సూచన : (ఈ ఊహావిహంగాదులను తాలపాలికలదే ఉత్తసాంకేతిక ప్రతి
పత్తితో ప్రదర్శింప జేయవచ్చును. అంటే ఊహావేషమునకు
రెక్కలు, ఈహాకు వేడికొమ్ములు, స్వప్నమునకు గ్రామదేవత
జాతరలలో నువ్వయోగించబడు మనుష్యులు లోపలదూరి
ఉపరిభాగము మనుష్యుడు, క్రిందిభాగము గుట్టమువలె

కన్పించుబొమ్మ గుట్టము మొనానిది వాడవచ్చును. లేదా
కరాళములను (mask) ఉపయోగించవచ్చును. ప్రణయదేవత
శేవలమొక చాలిక వేషము. కవిశాధ్యజమును గూడ ఒక
చాలికచే భుజములకు, వలకు రంగు రంగుల బిందాలుకట్టి
ప్రవర్ణింప జేయవచ్చును.)

సంధ్యాదేవి : (ప్రవేశించి)

పాడుదేహం వది పదేడులు
అతికి నందుకు ప్రయోజనం ?
కాలేదొక ప్రియకాంక్షామణి
కొగిటిలో సుఖభాషనం !
పాడు కన్నులు చూడలేదొక
శతశాత సుందరదూపం !
పాడు గొంతుక పాడ లేదొక
ప్రణయమయ గీతకలాపం !
పాడు వెన్నెలు త్రాగలేదొక
మధురాధుర మరందఃకం !
పాడు మనసు నృప్తి పడలేదీ
శతాబ్దాల బ్రహ్మకులో
ఒక తుణం !

మనఃకాంత : (వేషభ్యము నుండి) సంధ్యా ! సంధ్యా (అని పిలచును)

సంధ్య : (నిష్క్రమించును)

కవికంఠాళము : (నాట అవుతున్నంతసేపూ విరవిరలు పోతుంది. అయి
పోగానే రంగంముందుకు వచ్చి అభిముఖంగా)

మనసుచచ్చి జీవచ్ఛముగ
మనుగడ మరిచేత గాక
మరణించితి నిది నాసమాధి.
మడియక నామనసు నెరపు
సమాధికడ సామ్రాజ్యము.

(అని అక్కడ రాలిపడిన ఒక అకుటిసి, ఒక ఎండిన మోడున
నున్న కట్టెపుల్ల విరిచి సమాధి వేదికపై చదిలబడి ఏదో

(వ్రాతనభినయించును. ఏదో గీతము వ్రాసి చదువ బోవు నట్లులేచి)

నా పగటికలల ప్రియురాలొకనాటి రాత్రి

నా కలలో చనిపోయెను

నా ఊహల ఊయై నుట్టుత లూగు

హృదయేశ్వరి కలలో కనుమొర గెను

ఊహాస్వప్నోప గుహనములలో

ఊక్తిరి బిక్కిరై నది మనస్సు

ఈహ మనుగడ కూహాస్వప్నము

లీవలాపలి యవధులై నవి

భావితాతఃకరం జీవాత్మకు

జననమూహము మరణము స్వప్నము

కలలో కలసి మెలసి యిరువురము

ముఖములు నేకశయ్యా సుఖోపవిష్టుము

అపదక్షిణ మధురానుభవో పక్రమ

రమణీయ సుముహూర్త సుముఖులము

కౌతూహల దోహలము

కలయైనా కడముట్టక

నట్టనడుమ పట్టువదలె

అలచెలరేగి సాగరపుటంచున

విరిగి సుక్లుతిరిగి విరిగిపోయె

గగనంలో గాలిపటం

చారంతెగి దూరముగా పయనించెను

చక్కనియొక నాటకమున

చరమాంకము జరుగుచుండ

చరచర తెరజారిపడెను

ఉవ్వెత్తుగలేచినయొక

ఉష్ణిలాగ్ని జ్వాల

హఠాత్తుగా దిగ జారి అరిపోయెను

ఊహానిహంగోర్ధ్వ ప్రదీప

గరుచ్చాలన మరుశ్రుపారములో
ఈహా మృగవల్లదగ్గతి ప్రతిధ్వనులకు
వచ్చిన మెలకువ-

అది మెలకువ కాదు
చివరి నిదుర చింతనలో
కన విప్పిన జీవిత స్వప్నము
ఆ మెలకువలో
కరగిన కలకు ఫలశ్రుతిగా
అంతరాళ మాలాపించిన
దొకగీతిక
సుప్తాను భవస్మృతి ప్రతీక
యూగీతిక

మనఃకాంత : (సమాధివెనుక తట్టునుండి ప్రవేశించి
కవికి కనీకనిపించినట్లు మనులుమా)

రెక్కలుంటె నాకు రిప్పు రిప్పునయెగిరి
దిక్కుదిక్కులనున్న దివ్యసౌందర్యమ్ము
నొక్కప్రతిలో చూచి చక్కవస్తాను.
పూవు పూవునుచూచి పొంగిపోతాను
రేకురేకున సొగసు రేఖచూస్తాను

పూవులన్నీరాలి పోవునాయేని
రేపుడిని నిలదీసి వృచ్చచేస్తాను
చెట్లు చెట్టున తోటి పిట్టలను పిలిచి
గుంటిబయటను పెద్ద గుడికట్టుతాను

గుడిలోన రేపుడిని కూర్చుండబెట్టి
గుట్టుగా మాగుండె గోడు చెబుతాను.

కవి : (అపట వినినవానివలె)

ఎన్ని జన్మల సంస్కార
బలము కారణమొ
సన్నిహితంబీ జన్మకు
సాహిత్యమునాయెదకు

మనఃకాంత : కలకంటూ చనిపోయిన

కవిశేఖర

చచ్చిన వానికి సాహిత్యములా ?

కవి : సత్యము సత్యము సాహిత్యములో

కలలు ఫలించును

కలలో కలపించిన నా మనసున

వికసించెను సాహిత్యము

నా బ్రదుకే భగవంతుని కల

నా మనసే యాని కవిత

మనఃకాంత : శృణానమున

హేమంత వసంతాలు సమానం

నిశావేళ

ఇరులూమిలుగురులు సమానం

చిదికి చిదికి చిద్రుపల్లె

ఎడలే సొగసుందువేళ

ఎందుకులే నిట్టూర్పులు

నిడుద నిడుద నిట్టూర్పులు !

కలలు ఊహలు కాంక్షలు

విల విల విల లాడువేళ

ఎందులకే తూలికలు

కళాకాళి నాలికలు !

కవి : మనసు చచ్చి జీవచ్ఛవముగ

మనుగడ మరిచేతకాక

మరణించితినిది నా సమాధి

మరణించితేగానినేను

మడియక నా మనసు నెరపు

సమాధికడ సామ్రాజ్యము

ఆకులలో తలిరులలో అలరులలో

ఆమని కోయిల గొంతుకలో

వసంత వనస్పాంతముతో

వసించి పరవశించి తను

పరిహసించునను

నా మనసే నను పరిహసించు

ననునేనే కనికరింతు.

నే పథ్యమున ఏదో బ్రద్దలై పోయినట్లు పెద్ద చప్పుడు-మనఃకాంత
నేల వ్రాలును ఆమె పడిపోయిన చోటునుండి విస్ఫులింగములు కొన్ని ఆటు
నిటు వ్యాపించును.

సంధ్య : (విసురుగ ప్రవేశించి కవితో)

పంచభూత సంచితమ్ము నీదేహము

పటాపంచలై పోయెను

పంచభూతములగలసెన్

నినువంచించిన నీమనసే

తునాతునకలై పోయెను

పంచభూతముల మీదను

పగబట్టిన పగిదితాను

పంచాక్షు లవధరించె.

అదిగో నీదైనయూహ

విహరించును విహంగముగ

(ఊహావిహంగము లోపలినుంచి పరుగునవచ్చి నేలవ్రాలినట్లు కృపరి
రంగముపైకిరాగానే కూర్చుండి లేచును.)

అదిగో నీదైనయూహ

లేడివోలె క్రేళ్లురుకును.

(ఊహామృగము చెంగులువేయుచు ప్రవేశించును)

అదిగోనీదగు స్వప్నము

హయమువోలె కదనుత్రొక్కు

(స్వప్నాశ్వము కదనుత్రొక్కుచు ప్రవేశించును)

అదిగోనీదగు ప్రణయము

దేవతవలె దిగివచ్చెను

(ప్రణయదేవత పటాశ్చేపముతో ప్రవేశించును)

అదిగో నీయనుగు కవిత

జగతినిండు నీకీర్తికి

శెండావలె నెగురుచుండె

(కవితాధ్వజము ఎగురుచు ప్రవేశించును)

కవి : ఎవరుమీరు ?

ఎందులకిటు వచ్చినారు ?

నా జీవిత నవ వసంత

వనవాటిక జూచ్చినారు ?

బృందగానము : శృణానమున

హేమంత వసంతాలు సమానం

నిశాచేళ

ఇరులూ మిణుగురులు సమానం

కవి : మనసుచచ్చి

మరియొక అవతారమెత్తి

చచ్చిన నాపై సాధించెను పగ

భగవంతుండగు భర్తని మీదను

పగసాధించిన పంచాస్త్రనివలె

సంద్య : తల నరసిన తనువొరసిన

వయసు మళ్లని మనసా !

ఈహా మృగము : అభినవ యౌవన భావనలో

ప్రణయానుభవ ప్రస్తావనలో

ప్రణయదేవత : విరహాగ్ని మహీద్రశ్యంగాల్లో శృంగారధునీ తరంగాల్లో

ఊహావిహంగము : ఆశావిహాయసపిఛుల్లో

స్వప్నాశ్వము : అగాధ స్వప్నసమాధుల్లో

సంద్య : మసలి మసలి విసుగెత్తిన మనసా !

నిసర్గములు నీకోర్కెలు

నిసర్గములు కావుసుమా

మనసా ! కొనసాగను బోవుసుమా !

అందరు : మనసా ! కొనసాగను బోవుసుమా !

బృందగానము : శ్రీకానమున

హేమంతవసంతాలు సమానం

నిశావేళ

ఇరులుమిగుగురులు సమానం

చిదికి చిద్రువలై

ఎదలే సొదగుందువేళ

ఎందుకులే నిట్టూర్పులు

నిడుద నిడుద నిట్టూర్పులు !

కలలూ ఊహలు కాంక్షలు

విలవిల విల లాడువేళ

ఎందులకీ తూలికలూ

కళాకాళి నాలికలూ ?

(అందరూ అతనిని గేలిచేసినట్టు కవికంకాళం చుట్టూ గెంతుతూ
పాడి అంతర్ధానమగుదురు)

కవి : (ఆనమువంక చూపులిగిడ్చి)

నామనసొక కోమలామ్మాన

తామరన కోరకము

నిరంత రోదితాళా

మకరందతుందిలము

సారసగర్భస్థవిర భ్రమరా !

బ్రహ్మాండ భాంజోదరా !

నిఖిలప్రపంచ నిర్మాతా !

నీకిదే నమోవాకము !

నాదేహము

పార్థివలింగము పద్మము

అంగజళక్తి శాతశాడోపల *

మాలింగిత సకలేంద్రియసారంగము

సర్వభూత సంసారము

అష్టమూర్తి భూకవతీ

సీతక సాష్టాంగము

(అనిసమాధివై పు సాష్టాంగపద్యము)

సంద్యాదేవి: (నేపథ్యమున)

మరణించిన మాత్రముగ

కడతెరదు జీవిత్రతుకు

కానదు మోక్షము జీవుడు

మనోలయము జీవితచరమావధి

మనోలయ ముపపగ్గవార్గ చరమావధి

(జాలిగా తెరపడును)

ద్వితీయ ప్రకృతి చిత్రా శిక్షణ శివరం

అమీరుపేట ప్రకృతి చిత్రాశిక్షణయంలో డిసెంబరు 24 నుండి 30 తేదీ వరకు ద్వితీయ ప్రకృతి చిత్రా శిక్షణ శివరం నిర్వహించుటకు నిశ్చయించబడినది. ప్రకృతి చిత్రాశిక్షణానులు, ప్రకృతి జీవనాభిలాషులు ఈ శిక్షణ శివరంలో పాల్గొని దగ్గవార్గ చరమావధి కావిస్తారని ఆశిస్తున్నాము. శివరంలో చేరదలచినవారు డిసెంబరు 15వ తేదీలోగా శివర నిర్వాహకులకు తెలియ చేయవలెను.

— వివరములకై

వ్యవస్థాపకుడు

ద్వితీయ ప్రకృతి చిత్రా శిక్షణ శివరం

ఫోను- 35216

జేగంపేట పోస్టు

హైదరాబాదు-16

హాసము:

ఆముక మాల్కద

— శ్రీ పద్మారామాచార్యులు

రాజనీతి

(గత సంచిక తరువాయి)

తన ఊమమును కోరు రాజు తనకు హితులు, వివిధ శాస్త్రవిదులు, ధర్మరతులు, శూరులు, కులక్రమాగతముగా ప్రభుసేవ యందు నియుక్తులై వచ్చువారు నై నట్టి బ్రాహ్మణులను దుర్గములందు నిలుపవలెను. పులిజిన్న వంటి అపూర్వ వస్తువులతో గూడ నూశేండ్లకైన చాలినంత పుష్కలముగా ఆ దుర్గములందు సవరణలు పొందుపరుపవలెను. చీమంతయైన పాచ్చి తగ్గులు లేనట్లు ఊడు సామంతులకు భూమి నియ్యవలెను. ప్రజలకు నొప్పి కలుగని రీతిగా ఆయ మధికము, వ్యయము తక్కువ అగునట్లు కోశమును నింపవలెను. ఊదక తెందు నృపుని చారదృష్టిచే కనిపెట్టి ఒకరీతిగా వాని భూమిని హఠాత్తుగా గ్రహింపవలెను. తాను గాని తన ప్రజగాని నొవ్వనట్లు శత్రువులను కీకాకు పరచవలెను. అట్టి నరపాలుడు డెందాన చేయనిడుకొని నుఖ నిద్ర సేయగలడు.

గజఘోటములను కొనుటకును, వానిని చక్కగా పోషించుటకును, సుభట బీభీతములకును, ద్విజసుర పూజలకును, ఉత్కృష్టములగు నిజభోగ ములకును చేయు వ్యయము వ్యయ మనిపించుకొనదు.

'ఫలానా' శత్రువును జయించి తీరెననువంటి ప్రతిజ్ఞలను రాజు చేయరాదు. దండువెడలి యుద్ధము సాగునప్పుడు కార్యము తీరుటయు తీర కుండుటయు గలదు. జయము కలుగనట్ల యుండి కాలాంతరమున నగును. నృపుడు కార్యపరుడుగావలెనే గాని కలహప్రియుడుగా రాదు.

శత్రుపై న్యము పారిపోవుటకు మార్గము లేకుండ చుట్టుముట్టిన యెడల వారు తిరుగబడి తెగించిపోరినప్పుడు జయమైన కలుగును, లేదా వీరస్వర్గమైన కలుగును. అట్టి సమయములందును, బహు విధమారక యంత్రములు గల కోటను ప్రాకారమును పట్టుకొనగోరినప్పుడును పార్థివుడు తన దండునే కవయింపదగును గానీ, తానే సాహసమునకు బూనదనదు.

ఒకటి రెండు రహస్యాలోచనలను సరిపోవునట్లు చెప్పెడు వానిని రాజులు పలుమారు పిలువనంపెదరు. ఆ చనువును ఉపయోగించుకొని వాడు ఇతరులతో లంచములు దీసుకొని క్రొవ్వీ సంగతి కానివి చెప్పును. అట్టివారి బయటి వృత్తములను రాజు చారులచే విచారించి తెలిసికోవలెను.

తన ఎల్ల కవతలి రాజు చెడగలవాడేని తానే వానిని చెఱచుట మంచిది. చెడనివాడాయెనా వానితో చెలిమి మంచిది. వాని కవతలి సీమ గల రాజు వీనికి శత్రు వయ్యెనా వాడే వీనిని చెఱచును. తన రాజ్యమునకు ఆడ యుండదు.

శత్రు రాజ్యమును బాధించుము, దుర్గముల షట్టాకొనుము. కాని వానిరాణులు చిక్కిరా వారికి పుట్టింటి మర్యాదజరుపుము. ఆ రాజుల రాయబారుల ఎదుటవారిని గురించి పరుషము లాడకుము. ఒక వేళ సంధి జరుగవలసి యుండునేమో ? వారిని తిరస్కరించి కఠినముగా మాట్లాడినచో సంధి అగుట కష్టము గదా ?

మంత్రసంత్రముల చేత మారణ క్రియలు చేయువా రున్నట్టియు, విష జలములుగలట్టియు, వ్యాధి బహుళమైనట్టియు, దుర్గమారణ్యములు పర్వతములు కలిగి కీకట జనసేవితమైనట్టియు దేశములలో మేరుపర్వతము వంటి ధనము లభింపనున్నను ప్రవేశింపకుము. ఆ దేశమును షట్టాకొనుటకు నీ సేనలో కొంతభాగము మాత్రము పంపుము.

కవటియైన మనుజుడు రాజు నెదుట రావించబల్కును. జాణతనముతో తన పనిని సాధించుకొనును. రాజు సంతోషముగా నున్న సమయములలో అతనిని సేవించును. అతడు బలము తక్కిచిక్కినప్పుడు తొలగి పోవును. నాణ్యముల నుంచి చెడుగులను గుర్తించు కోమటి వలె రాజు అట్టి వారి నెఱిగియుండవలెను.

నరపాలుడు సాంగరాజ్యము నొక ఎత్తుగను స్వాంగరాజ్యము నొక ఎత్తుగను అనగా తన రాజ్యమును తన దేహమును సమానదృష్టితో రక్షించుకొని ఆయుస్సొందను వృద్ధి పొందించుకోవలెను. నీతిశాస్త్రకోవిదులను చేర్చుకొని సువర్ణతోహాది గను లెచ్చట నున్నచో కనిపెట్టి, ప్రజల నుండి వారి యోగ్యత కనుగుణమగు పన్నులను స్వీకరించి మించినవారిని మర్దించి సన్నజేసి, స్నేహార్ద్రత చేత ఎల్లవారిని పోషించి ప్రజలను దుష్ప్రవర్తనములుడిపి పండిత బ్రాహ్మణులను సత్క-

రించి బలియించవలసిన ప్రదేశములను ఎక్కువ జనము చేర్చి బలియించి పలుచపరచవలసిన పట్టును కలుచపరచి తన దేశమును నిష్కంటకముగా నొనర్చుకొని పరాక్రమించి సాంగరాజ్యమును రక్షించుకోవలెను. ఆ విధముగానే వైద్యులను చేర్చుకొని, ధానువులెఱిగికొని, స్వర్ణభస్మాదుల సేవించి, దేహ ప్రకృతి కనుగుణమును అహారములను స్వీకరించుచు, శరీరమద్దన చేత వాతప్రకోపమును దీనింప జేసికొని, అభ్యంగము చేత నకల శరీరావయములను బోషించుకొనుచు, ఒడలివరలను వన్నెలను చక్కబరచుకొని దంతముల పటిష్ఠతను కాపాడుకొనుచు పుష్టి నొందించవలసిన దేహావయములను పుష్టి నొందించి, కృత్రిమజేనుచున్న అవయములను కృత్రిమజేసి దేహాదీప్తి యొప్పుగా శోధన ములువ న్నిష్కంగరాజ్యమును కాపాడుకోదగును.

ప్రభువు దినచర్య ఈ రీతిగా మండవలెను :- ప్రాతఃకాలమున సుఖ నిద్రను, ప్రోక్షించువారు వైద్యులు జ్యోతిష్కులతోడి సమాగమము, జాము తర్వాత అమాత్యసామంత పూర్వముగా అరాజ్యనలను తెలియజెప్పు కాయ స్థలతోడి మంతనము, దినమధ్యమున సంగమర్తర జేయువారితోడి మల్లులతోడి దేహపరిశ్రమ, తర్వాత పంటలు పండువారు వేటాడి మృగముల తెచ్చువారితో సంభాషణ, అరాష్ట్రమున దేవపూజానంతరము ఆర్యులు ధర్మాధికారులు యతుల తోడి గోష్ఠి, విమృశభోజనము, తర్వాత విదూషక పురాణ కవి సాంగత్యము, సంభ్యాకాలమున వేగులవారితోడి సంభాషణము పంగితరభ, నిశియగుటతో రాంతాల్లాపము, తర్వాత సుఖ నిద్ర. వైద్యులు జ్యోతిషికులు, పండితులు, కవులు పురోహితులు రాజున కెల్లప్పుడును హితులు. ధనాధిపతి కార్యములందు నియున్నతైన ఉద్యోగులు స్వప్రయోజనము వాసించి హితులు సహితులు నగుదురు. తక్కువేసి చండనకుగాను తమధనమును రాజున కప్పించి తిరుగ దానిని రాబట్టుకొన గోరువారు సర్వదా అహితులు. ఇట్టివారి వృత్తిని గుర్తించి చరించుట రాజునకు నీతి.

సత్కారమున కర్హులైన వానికి వాడుగుగకడే, వానికి చెప్పుకనే వాని ఊహకుమించినట్లు రాజుతానై తానే పనసపండ్లు దిగిన విరివిని స్వప్నమున కన్నరీతిని బహుమానముల నొందుదగును.

దేవకాన్యములకంటె పితృక్రియలే కర్తవ్యములుగావున శ్రుతి శీల తపశ్శాంతులగు అమృత భక్తులకు బ్రాధదేయము నిచ్చి పిందులకు ఉత్తమ గతులు కల్పింప వలెను.

దానము ద్విజరక్షణమునకును, జ్ఞానము నిజరక్షణకు కావలెను. రాజ్యాంతేవరకంధ్యవమునుటను నారాయణశరణాగతిపై ఆపించుకొనుము.

అటు పతి భక్తి కలిగి మెలగుట, స్త్రీ పురుషులు వావి తప్పక వర్తించుట, యతి ఇంద్రియ నిగ్రహము లలిగియుండుట, దిగు జాతులగ్ర జాతుల ననుసరించుట, దొరకు భృత్యు డొదగి యుండుట, ఇన్నియు రాజదండన భయమువలననే గుమా !

వధ్యులగువారిని చంపి ధార్మికుడు, భార్యతో ఋతుకాలమున మాత్రము ప్రవర్తించి బ్రహ్మచారి. భూతహింసగా బొంకి సత్యశాలి, ఎడనెడ కుడువక రెండు పూటనే భుజించి సదుపవాసి, పెద్దలమీద నడువక చాలిగి కూరుడు, సత్కార్యములొ పేచ్చించి ధనియు విచిత్ర సరణి నగుదురు.

పేగులవాడు రాజధాని నగరమున నివసించువాడుగా నుండవలెను. అనేక వేష భాషావిదుడుగావలెను. ఇతర పేగులయునికిని వాడెలుగరాదు. తన్నితరులుబోల్పుకో నీలైన గుస్తులు వాని కుండరాదు. కోరినంత ధన మిచ్చినగాని అట్టివాడు కొలువున కొప్పుకొనడు కావున ఎంత జీతమునైన నిచ్చి ప్రభువు అట్టివాని సేవగొనవలెను.

ఆ యా ఋతువులకు యోగ్యమైన మజ్జిన భోజన లేపన వసనాదులు అనుభవించవలెనే గాని పుణ్యమార్గించు కొలకు ప్రతోపవాసములుచేసి శరీరమును కృషిం జేయరాదు. వివిధములగు దానములచేతనే అతడు సుకృతము వార్జిం దగును.

రాజభోజనము పెద్దచులతో గూడి గురు దాక్షములతో నొప్పు చుండును. కావున నరపాలుని అపరాధమున ఆమె హ్వకోశ శుద్ధిచెంది ఆకలి వేసినప్పుడే భుజింపవలెను. ఆకలి లేని రుచికోసరము భుజించుటవలన రోగములు కలుగును.

ధర్మార్థకామములను మూడు పురుషార్థముల యందును నృపుడు సమదృష్టికలవాడుగా నుండవలెను. ఒకవేళ ధర్మాంగమే హెచ్చినను లాభమే యగును చేసికొనెట్టి నీరు హెచ్చయి గనిమతిగి రాచనపు వరిమడికి పారినదో సంతోషకారణమే యగును గదా !

రాజు ఉజ్జ్వలుడుగా కొలువున ప్రకాశించుటకు దినదినమును తన మణి భూషణములను మార్చుచుండవలెను. కాని శ్రేయః ప్రదమై వెలుగొందు మంచితత్వము నొక్కటిని నిత్యమును చాల్చదగును.

చేయునది రాజ్యము కావున పాపము తప్పదని ఆ పాపము ఎన్నటి కినీ తీరదనీ రాజు నిరాశపెందరాదు. అధర్మమునకు వశుడుగాక శక్తికొలది ధర్మపరిపాలన సాగింపవలెను. వేదశాస్త్రములు అనుష్ఠింప శక్యముకాని వానిని విధింపవు శక్తికి లోబడిన వానినే చేయజేయును.

దేవద్యకుండగు మూర్ధాభిషిక్తుడు సోకోర్పి ఇలకుగల అలజళ్ళు తీర్చి నంగాని జన్మము సఫలంబుగాదు. ఇంద్రియవశులై పరకళత్రముల బంధించి జాటపారులదోచి ధనముగడించు దొంగదొరలు రాజులనిపించుకొనరు. తొల్లి మహాబల సంపన్నులగు కార్తవీర్యార్జునుల వైభవ మహావృద్ధులకు లిప్పటిరాజులకు లేని మాటవాస్తవము. ఒక విషయముననేగాదు. ఇక్కాలంబునందలి విప్రులకు అక్కాలమందలి భూమి దివిజలకుగల శక్తియున్నదా? లేదని నేటి భూసురులు శక్త్యనుష్ఠానంబు విడువవచ్చునా?

కావున సావధానంపై శక్తికొలది శ్రుతదృష్టంబు లుపేక్షింపక రక్షణశీలులంబు లాచరించుచు అశక్త్యంబునకు ఆర్తశరణాగత రక్షకుండగు పుండరీకాక్షమీద భారం విడి అనహంకృతి బ్రవర్తిల్లి నెల్లసంస్థలు కరస్థంబులగు.

సమానులందు ఉత్తమశ్లోకుండవై రాజ్యపరిపాలనంబు చేయుచుని యామున సాధ్వశౌముడు లన కుమారునభిషిక్తులజేసి.

అని నిజభిక్తుని వృత్తాంతమును అంబుజాచుడు అంబుజాలయకు ఆనతిచ్చె.

కావలెను

స్రవంతికి ఏజెంట్లు లేని చోట్ల

డిపాజిట్టు కట్టగల సమర్థులైన ఏజెంట్లు కావలెను.

వివరాలకు వ్రాయండి :

'స్రవంతి' హైదరాబాదు - 4

కవిత :

సౌర మందాకిని

మూలం :
రవీంద్రుడు

అనువాదం :
—శ్రీ బి. వి. సింగరాచార్య

అహో కాంతి ! ఓహో కాంతి !

విశ్వపరివ్యాప్త కాంతి !

చక్షుః ప్రియ చారు కాంతి !

మనోహారి మధుర కాంతి !

నా జీవన కుటి ముంగిట

సర్వ న మొనరించు కాంతి !

ప్రణయ వీణ మంజు మధుర

రాగ మొన్నికించు కాంతి !

విరిసె వియత్తలము, విజృంభం

భించి వీచె ప్రభంజనము

పృథివీ వదనమున నివత

ళించె విపుల దరహాసనము

లేపె కాంతి శరధిని తెర

చాప సీతకోశ చిలుక

వెలుగు టలల కోర్కెలు

మొలిచె మల్లెలు మొల్లలు

జలదాంచలముల బంగరు

జలతారు హొరంగు లంది

అగజిత మాణిక్య వృష్టి

నవఘళించు శబల కాంతి !

అకాకున చంగలిందు

నమిత చిదానంద కాంతి :

పొంగి జగతి ముందు సౌర

గంగా మృత ధంగ కాంతి :

అహో కాంతి : ఓహో కాంతి :

విశ్వపరివ్యాప్త కాంతి :

చక్షుః ప్రేయ చారు కాంతి :

మనోహారి మధుర కాంతి :

గ్రంథస్వీకారం :—

వ్యాసవాణి (2వ భాగం) ... శ్రీ బాస్తి వేంగట నరసయ్య

సూక్ష్మసూక్తులు ... తెలుగు సేత :- శ్రీ షేక్ దావూద్

రాచమల్లుకన్నయ్య- } భారతీ సమితి ప్రచురణ

సన్మాన సంచిక

గురుపీఠిక

మన శరీరనిర్మాణం ... మూలం :- ఔర్తామారిస్ పార్కర్

ఎం. ఎలిజబెత్ డేనింగ్

అనువాదం :- శ్రీ అద్దేల్లి వివేకానందాదేవి

ఆర్యకథామాల ... సంకలనం :- శ్రీ కె. చంద్రశేఖరన్

అనువాదం :- శ్రీ రెంటాల గోపాలకృష్ణ

శత పత్రము ... శ్రీ వైడిపాటి సుబ్బరామశాస్త్రి

బంగారమామపాటలు ... శ్రీ కొనకల్ల వెంకటరత్నం

అమరుకము ... శ్రీ శంగర ప్రసాద్

తులసీదాస హృదయము ... శ్రీ బందారామయ్య

ప్రాచ్యప్రజలకు మిత్రదేశం- } సోవియట్ భూమి ప్రచురణ

పోలియట్ దేశం

కౌముదీ పరిపత్తు రజతోత్సవసంచిక.

కావ్యసం:

వియోగీ హోగా పహిలా కవి

—శ్రీ వాసా సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి

పంత్ యొక్క ఈ భావోద్గారం ఒక మహాభరితమైన సాహిత్య సూత్రం. వియోగదుఃఖమును అధికవి బాధాదు. కవిత్వోద్యమమే దుఃఖా శ్రువులనుండి ఉద్భవించింది అని నీవి అర్థం. నిజమే, భారతీయ సారస్వతంలో అధికవిక వియోగావేశంలోనే అవతరించింది. వాల్మీకి స్వయం వియోగి కాదు, కాని క్రాంతవియోగం యొక్క సమవేదనకే భావితాంతః కరణుడు. ఈతని దుఃఖార్థహృదయంనుండి అకస్మికంగా కవితాధార బారలవచ్చింది. ఆ అదిమ శ్లోకం విన్నప్పుడు బ్రహ్మ 'అన్యోకవిరసి, తద్ద్రూపిరామచరితం' అది కవి వయ్యావు, రామచరితాన్ని కావ్యంగా వినిపించు' అన్నాడట. ఈ ప్రేరణ గైకొని వాల్మీకి దుఃఖశంకువులు పడుగుపేకలుగా జేసి కావ్యవస్త్రం నేశాడు. భవభూతి అన్నాడు 'ఏకోరసఃకరుణపన' అని. దాని అర్థమిది, కరుణ ఒక్కటే మూలభూతమైన రసం. శక్తిని రసాలు దీని రూపాంతరాలు, ఉపాధిభేదంచే భిన్నములు. కరుణలో హృద్యతభావములు తెరలుతీసి. మరుగు లేక వెలికి వస్తవి. దుఃఖంలో భావం నన్నుంగా, నిస్సగమధురంగా భాసిస్తుంది. సహృదయునిలో చిత్త విద్రుతి కల్గించడం రసకార్యం. ఈ చిత్త విద్రుతి రసకార్యం అన్నప్పుడు అది కరుణవల్ల కల్గినంతగా మరిచేనివల్ల కలుగనేరదు. కరుణహృదయాన్ని జాలనజేసి ప్రసన్నంచేస్తుంది. కరుణలో సమవేదనకల్గి యెద మెత్తనాతుంది. 'యెగ మెత్తనాటకై పొవగుందరా' అన్నాడు బసవరాజు అప్పారాయకవి. 'భామనోగ్రే' కన్నీటి పారలనుండి తీవితాన్ని చూడడం నేర్చుకున్నానన్నాడు. కరుణవల్ల కలిగే సంస్కారమమే యము, అపారము. ఒకేనీరు, అల, సుడి, బుడగవంటి వివిధ రూపాల నెట్లు ధరిస్తుందో అట్లే ఒకే కరుణ, శృంగార, వీరాది వివర్తాలను పొందుతుంది. కరుణకు స్థాయీ భావం శోకం. ఇష్టజన వియోగం వల్ల కలిగే దుఃఖమే శోకం. ఈ శోకమే చిత్తవిద్యుతిని కల్గిస్తుంది. అదిలో కరుణలోనుండిన యీ చిత్త విద్రుతిని కల్గించే శక్తి క్రమంగా, గౌరంగా శక్తిని రసాలలోకి సంక్రమిస్తుంది. అంతేకరుణ అదిమరసం. దానిరూపాంతరాలు అన్వరసాలు అన్నమాట.

మానవుని శోకం కదలించినంతగా మరేదీ కదలించలేదు. శోకంలో సామాన్యుడు దుఃఖిస్తాడు, రోదిస్తాడు. కవి భావశాలి, ప్రభావశాలి అవడంచేత దానిని భావవక్షంలో కవిత్వంతోకి రూపాంతరం చెందిస్తాడు. శోకంలో కవివాది శోధితమై సూటిగా దూసుకొని వస్తుంది. ఆ భావాలకు, ఆ రచనలకు ఒక వేగం, ఒక అపురూపపులావణ్యం వస్తుంది. అప్పట్లో కవులు దుఃఖ వోలావాలాన్ని దిగమింగి, నీలకంఠులై మనకు అన్యుతమారుర్యాన్ని పంచిపెట్టారు. పెల్లి అన్నాడు 'our sweetest songs are those that tell of saddest thoughts' అని ఈ మహావ్రాణే ఘనస్ఫులో చెట్టుకొని 'వియోగీహోగా పహిలాకవి' అన్నాడు కవి సుమిత్రానందన పంత్, 'వియోగీహోగా పహిలాకవి, అహోనే ఉపహాహోగా గార్ ఉమడేక్ అంభోనే చుప్ చాప్, ఐహీహోగి కవితా అనజాన్,' వియోగి అది కవి పోతాడు. నిశ్వాసాలనుండి గానం వెల్వడియుంటుంది. కళ్లనుండి ఉనికి కవిత నిశ్శబ్దంగా, అజ్ఞాతంగా ప్రవహించి యుంటుంది. అని అగ్నిప్రాయసద్దాసు. ఈ కావ్యప్రపంచమే కాదు, అసలు ప్రపంచమేకూడ ఈ గనుపేదన వల్లనే స్పష్టమైనదని మరొకచోట వ్యక్తంచేశాడు.

'వేదనాకేహీ సురీలే హోగ్ నేపై బనా, యహ్ విశ్వ,

ఇన్ కావరసుద్ వేదనాహీ వేదనాహీ హై'.

అని ఇరవైయవ శతాబ్ద ఆరంభంలో పిండి ఉత్తరంలో ఉదయించిన ఛాయావాది కవిత్వంలో దుఃఖాభివ్యక్తి ఒక ముఖ్యాంశం. హిందీలో కవి ప్రసాద్ దుఃఖాన్ని ఒక శ్రుతిలో యెత్తుకొనగా, పంత్ దానిని అదే శ్రుతిలో అందుకొని అందించాడు. ఛాయావాది కవిత్వం పంత్ ముఖ్య ప్రతినిధి. బాల్యం నుండి పశ్చాత్తంలో పెరిగా డీయన కై శవం నుంచే మాతృప్రేమ లోపించింది. తర్వాత పిళ్ళ వియోగం కల్గింది. ఇవన్నీ కవికి దుఃఖవాతావరణాన్నిచ్చాయి. దీనికితోడు ప్రణయోత్సాహంలో ఉన్న కవికి, తీవ్ర ఆశ్వాభంగం కల్గింది. ప్రణయగ్రంథి నడలిపోయింది. అప్పట్లో చెప్పగన్నాడు కవి—

“హోయ్ మేరీ నానుసేహీ ప్రణయ్ కా గ్రంథిబంధన్ హోగయా,

వహనపకుసుదు మధుపనామేరా హృదయ సేకర్ కనీ

అన్యమానన్ కా విభూషన్ హోగయా!

ఇయ్యది కవి హృదయంపై తీవ్ర ఆఘాతం కల్గింది. పంత్ లోని కవి కూడా యీ వియోగంలోనే ఉదయించాడు. పై శీర్షికా మూత్రానికి పంత్

స్వయంగా ఒక నిదర్శనం, నిరాశావియోగాల వైభవ్యంవల్ల కల్గిన హృదయ భారాన్ని పంత్ కవితలో చెల్లబెట్టేసుకున్నాడు. దుఃఖం అతని కవితలో కాపురం పెట్టింది. అప్పట్లో ఉత్తమపురుషులలో రానున్న ఆత్మాశ్రయ కావ్యమే 'గ్రంథి'. ఇందు శోకవివశంబులలో 'కరుణప్రావణ్యం' ప్రణయము కరుణయే అన్నాడు. ఇప్పట్లో కవికి పాపన గంగాధార కూడా యెండమావితా కన్పిస్తుంది.

'మలయా వారు మరీచికా కట్, ముచ్చె గంగారే పాపనధార'

ఒంటరితనం అంధకారంగా తనని కర్కరం చేసింది. విషాదానికి అంశం లేదనుకున్నాడు.

'ఏకాపిన్ కా అంభకార్ దుష్టహస్తా, భగవాన్ మహాకథార్ సకే విపాద్ కా రే నపార్'! అని,

ఇప్పట్ల కవి గత హృదయంలోని వ్యధలను మృత్యువు, మనోవిశ్లేషణ రూపమునైన చక్కని ఆవిష్కరణం చేస్తున్నాడు.

"వర్ణ వర్ణనా ఉర్లే కంపన్, కర్ణ గర్భనై సుధన్ దలన్ చరణ్ దరణ్ ప్రా ఆన్, రథాప్రా సత్, కచ్ కరుణ అధార్! బాంద్ మే హై జాడవ్ కాదార్"!!

హృదయంలోని ప్రతి ఒంగునాన్ని స్పృశించి, నిశ్శబ్దంగా చలనాన్ని పట్టి, కలంలో ముఖద్రిం చేశాడు. హృదయంలోని కీమల భావనలను, వాని గుసగుసలను, పతనదీయాలను సుషూక్ష్మంగా చూడటంలో పోతకు వింత నేర్పు ఉన్నది. కరుణ ఆనంద్యరసంలో పలు కలంకలలు పడుచున్నది. అంతి మాటలలో అసంత భావభారాన్ని వెల్లడిస్తూ ఉన్న చీని కున్నది. క్రింది పంక్తులు చూడండి.

"కల్పనామేవై కనకతీ వేదనా, అశ్రుమేనేతా, కిం తా గాన్ హై తూన్య అహోం మే సురీలే ఛందప్రాయ, మధురలయ కా క్యాకహీ అవసాన్ హై"

'కల్పనామేవై కనకతీ వేదనా' - 'గుండె గొంతుకలోని కొట్లాడు తాడి' అన్న సంహృతి సుబ్యారావు కవి ఎవరిలా యేదో అవ్యక్తమైన సుప్తవేదనను జాగృతం చేసి వ్యాధయాన్ని కలలాలు చేస్తున్నట్లున్నది. "అశ్రులలో నశివసంగీత మున్నది. నిశాంశాలు - తూనంమన విశ్రాంతిలు

కావు. అవి శోకసంగీతానికి మధురచందస్సులు. ఈ మధుర లయకు ఇక అంశులేదా " ? అని ప్రశ్నిస్తున్నాడు కవి.

దుఃఖాన్ని వ్యక్తంచేయడంలో యీయన కేదో ప్రత్యేక కాళల మున్నది. ఈ సందర్భంలో ఈయన పదాలు వజ్రాదపికలోరాణి అయి పాఠ కుల హృదయాలపై సమ్మెటపోట్లు పెట్టుతవి.

వియోగజ్వాలలలో మండే కవి ప్రకృతిని కూడా తన సాధర్మ్యంతోనే చూస్తాడు.

" చినగియోంసే తారోంకో, డాల్, ఆగ్ కా సా అంగార్ శశిలాల్,
లహకతాపై పైలామణిజ్వాల్, జగ్ కో డసతాపై తమ కాల్ "

పచ్చకామెలవానికి లోకమంతా పచ్చగాకన్నడినట్లు, నక్షత్రాలు చంద్రుడూ- అగ్నిలో మండుతున్నట్లున్నూ తమస్సనేకాల సర్పము జగత్తునే జ్వాల జీవ్వాలతో దళిస్తూన్నట్లున్నూ గోచరిస్తుందిట. ఇంకోచోట-

'ఆత్ సోనేకం సంధ్యాకాల్ - జగ్ రహో జగు గృహసావికరాల్',
సంధ్యాకాలంలో యిల్లు కాలు శున్నట్లు కనిపిస్తున్నదట, క్రి.డి చరణాలు చూడండి-

"మేరే పావనఋశు సా జీవన్, మానస్ సా ఉమడ్ అపారమన్,
గహరే ధుంధలేదులే సాంవలే, మేఘంసే మేరే భరే నయన్ ".!

కవికళ్ళల్లోనే మేఘాలున్నవిట, ఆయన మనస్సు మానస సరస్సు. ఆయన జీవితమే వర్షర్తువు, కవి ప్రావృణంభోధరస్వామి అన్నమాట. ఇక వర్షాని కేమి కొడవ- ఏ వర్షం? అశ్రువర్షం. నదిలో ప్రవాహ ముప్పొగి నపుడు పరీవాహమై యిరు గట్లను లంఘించి ప్రవహిస్తుంది. కవిహృదయంలో శోకపూర ముప్పొగినపుడు అది విలాప రూపాన్ని ధరిస్తుంది. 'శోక షోభేచర్యయం ప్రలాపై రవధార్యతే' అన్నాడు భవభూతి. అప్పుడు విలాపమే లేకపోతే హృదయమే నిలవదు. విలాపమే కవికొక ఊత నిచ్చి, తృప్తినిచ్చి హృదయాన్ని నిలబెడుతుంది. అందుచే కవి ముక్త కంఠంతో రోదిస్తాడు-

"హృదయరో అపనే దుఃఖకా భార్

హృదయరో ఉన్కో పై అధికార్

హృదయరో యహ్ జాడస్వేచ్ఛాచార్

శిశిర కా సా సమీర సంచార్

హింసే హింస నముద నే మన్

ఉమడ్ తే మై నభ పే లోచన్

విశ్వవాణిహీ మై క్రందన్

విశ్వకా కావ్య అశ్రుకణ్

హాయ్ మేరా జీవన్ ప్రేమభా, అంసూకే కణ్ ॥

కవి తన హృదయాన్ని విశ్వంఖలంగా రోదించ మంటాడు. తన దుర్బల శోక విషమ గీతాలను యెలుగెత్తి యెద్దివేయ మంటాడు. దుఃఖమైన కవికి విశ్వమే దుఃఖశంకా కన్పిస్తుంది. విశ్వం యొక్క సముద్రమనే మనస్సు వెక్కి వెక్కి యేడుస్తున్నది. ఆకాశమనే నయనాలు కన్నీటిని పొంగి పొరలించ జేస్తున్నాయి. విశ్వవాణియే ఆక్రందిస్తున్నది. అశ్రుకణాలే విశ్వ కావ్యం యొక్క పదాలు.

ఒక్కొక్క కవి లోకదుఃఖాన్ని తన దుఃఖం చేసుకుంటే మరి యొక్క కవి తన దుఃఖాన్ని లోకదుఃఖం చేస్తాడట. తెలుగులో అంటారు. "అందరి బాధా శ్రీశ్రీ యొక్క బాధ ఐతే, కృష్ణశాస్త్రి బాధ అందరి బాధాను." కృష్ణశాస్త్రి బాధ వలె పంత్ పేదన కూడా విశ్వపేదనగా పరిణమిస్తుంది. అప్పుడు విశ్వమే పంత్ విలాపంతో శ్రుతి కలిపి అలవిస్తుంది, అప్పుడు 'అపిగ్రాహ రోదిత' అనిపిస్తుంది. ఇట్లా కవికి కొన్నాళ్లకి దుఃఖం అలవాటయిపోతుంది. దుఃఖము పాణిణి వంటిదౌతుంది. అప్పుడు దుఃఖాన్నే కోరి అవాహన చేస్తారు.

"ఆవో మేరే స్వర్ మే గావో

జీవన్ కే కర్కశ స్వర్

మేరే వంశమే లయబన్ జావో

కరుణా క్రందన్ కరనే దో ॥

జీవనంలోని కర్కశ, కరుణస్వరాల్ని తన గొంతుతో గొంతు కలిపి గానం చేయమని ఆహ్వానిస్తాడు. దుఃఖపూరంలో మునిగి తేలిన కవికి దుఃఖము అలవాటు అయిపోవడం అట్లుండగా దుఃఖమే అమూల్యము, అపూర్వమునగు అనందంగా పరిణమిస్తుంది. అశ్రువోలాహలమే అమృత మాధుర్యాన్ని సంతరించుకుంటుంది. 'గ్రంథి,' 'ఉచ్ఛ్వాస్,' 'అనూ,' కవితలు కరుణాభారముచే ప్రేరితములు. ఆవేశము, యువ కవి యొక్క ఉన్మత్తగానము వీనియందు వున్నది. ప్రేమ యొక్క భవ్యతను ఆభ్యాస మున్నది. తీవ్రవేదనాయక కరుణావిమృశన మున్నది.

ఛాయావాది శ్రయంతో మూడవవాడై నా పంత్ ఛాయావాది కవితకు ముఖ్యుడు, నిజమైన ప్రతినిధి. పంత్ యొక్క ప్రకృతి నాజాకు తనం, సౌందర్యలాలనక. ఆయన పెరిగిన వాతావరణం ఆయన్ని చక్కని ఛాయావాది కవిని, సౌందర్య కవిని చేశాయి. మనః ప్రకృతిని బట్టి పంత్ ప్రగతి కవి కావలసినవాడు కాదు. ఈ ఖగ్గి ఆయనలో కృత్రిమమూ, అనపాజమున్నూ, కాలప్రవాహానికి వెనకబడతానేమో ననే భయంతో తెచ్చుకొని వ్రాసినది. ఇది సహజ పరిణామం కాదు. లత చెట్టుగా మారిపోతే యెలా? ఈ విభిన్న ధారలు ఒకే కలంనుండి పుట్టుకురావడం అనపాజం స్థూలంపై సూక్ష్మం యొక్క తిరుగుబాటు ఛాయావాదం అని, సూక్ష్మం పై స్థూలం యొక్క ప్రతిక్రియ ప్రగతి కవిత్వమని అన్నారు ఛాయావాదులు. బాహ్యజగత్తు ఆంతరికజగత్తు యొక్క ఛాయ అని అంటే ప్రగతి వాదులు అంతర్జగత్తు బాహ్యజగత్తు యొక్క ఛాయ అంటారు. ఛాయావాదం అభ్యంతర జీవితంపై ఆధారపడ్డది. రెండవది బాహ్యజీవితంపై, మొదటిది సౌందర్య ప్రధానము, లావణ్యభరితము, రెండవది అనుందరతను అన హ్యంతుకొననిది. ఇట్టి విరుద్ధతత్వాలు రెండూ ఒక కవికి సహజ ప్రవృత్తులు అనడం అగ్నికి వేడిమి చల్లదనం రెండూ సహజ గుణములు అనడం వంటిది. ఇందు ఒక్కటే కవి యొక్క నిసర్గ ప్రవృత్తి కాగలదు. 'గ్రామ్యా,' 'యుగవాది' లలోని సిద్ధాంతాలు పంత్ అనుభూతితో వ్రాసినవికావు. శ్రుత జ్ఞానంతో వ్రాసినవి. ఇందు జీవితమును నిశ్చేపించలేదు. అందుచే సౌందర్యము మృగ్యమే, ఒకే కవి అల్పకాలంలో రెండు విభిన్న కవితా మార్గాలలో నెంచరించిన ఉదాహరణం అన్యత్రా లభించదు. ప్రకృతిని, సంస్కారమును బట్టి పంత్ ఛాయావాది కవి. అందునా, దుఃఖము యీతని కవితా ప్రవాహమున ముఖ్యస్థానము. కరుణ యీతని సహజధార. ఈతనిలోని కవి కరుణధారలో వర్తిల్లాడు. ఈతని కరుణకవిత్యం అనుభూతి యుతమగుటచే సౌందర్యలావణ్య భరితం. పంత్ స్వయంగా 'వియోగిహో'గావహిలా కవి అనే మూత్రానికి సజీవమైన ఉజ్వలమైన ఉదాహరణం.

రాజేంద్ర కర్ణపూరము

-శ్రీ దివాకర్ణ వేంకటాచార్యుని

సురతాంతంబున కైలజా కుచతటన్ సొంపారుగోర్నొక్కులన్
 బరిశీలింపుచు నామె కన్నొమలతో వాదాడు వాడంచు నీ
 శ్వరుడెవ్వనిని బిండి తుట్టిగ సుధాస్యందంబు గావించె నా
 హరచూడామణి రోహిణీశ్వరుడు మీకై శ్వర్యమున్ గూర్చుతన్

వామ కుచ సీమఁ గర్పూర పత్రశోభఁ
 కలుగఁజేయుచుఁ దాండవగతినిచూళి
 నదరి జారిన బాల శశాంకరేఖ
 శివునితోఁగూడి మమ్ము రక్షించుఁగాక :

మల్లెలయందు ముత్యముల మక్కువవీడి శ్రవోయుగంబులం
 దెల్లరు శంఖవాగ్రచనలే యవతంసముగా గ్రహింప వా
 రుల్లములందహో ప్రణయ మూసరు రాముని వింటినాదముల్
 వల్లననేయు కోకిలల పాటలపై నణు మాత్రమేనియున్

నింగికిఁబ్రాకి చంద్రుడన నీయశమాశల నిండ వెల్లవే
 యంగఁ దమంబు మూలఁబడె నంబుధులన్నియుఁ బాలవెల్లలే
 నుంగమివేల్పు దేనుగులు కోకిల హంసయుఁ బాముశేషుడ
 య్యొంగిరులద్రె జాధవుని యిండ్లయి వన్నెకు నెక్కి భూవరా :

వీసరవోని గాత్రముల వేలుపు టాండ్రు పికంబులట్లుకై
 లాసగిరింద్ర సానువులఁ బ్రాజ్యభవద్యశమున్ బరింపఁగై
 నేసి మణిప్రదీపమన శీర్షసుధాకరరేఖ దానమున్
 జేవెను వెంటనే త్రిపురజేత రతీసతికిన్ బ్రయమ్ముగా

చోళభూ భృదనేక కుద్ధాంత కాంతల
 మౌళ్యలంకారముల్ మంటగలిపి
 కర్ణాట నరపాల పూర్ణేందువదనల
 కరావరంసముల్ కత్తిరించి
 యే కమురళ భూదారక దారల
 హార భారముల నపహరించి
 లాట భూమికాన లలనాజముల
 నుదుటికస్తురి బొట్టు పెదటగలిపి

యెదురువారలు లేక దేవేంద్రుడైన,
 నారచి శరణని కాళ్ళపై నొరగునట్లు,
 యశ స్వర్ణకాణమై నాల్గు దెసల
 పీ శృపాణము జయము సందించె భూప !

చదువుల మాని ధ్యానమును పాఠగంగద్రోలి తపస్సు నావలకా
 వదలి విలాస లోలుడగు బ్రహ్మ వినున్ సృజించె నయ్యదు
 ర్మద జనశిక్ష సజ్జన పురస్కృతిలోక జయమ్ము యాచకా
 భృదయము సూరిగౌరవము భూమిపతాపమొనర్చు కోసమై

మనుజామర్త్య భుజంగలోకముల నే మాత్రం బొయున్నారటం
 దను వచ్చున్ మహిరాత్ములైన గనుపట్టన్ బోవరవ్వారిలో
 దనుకాంతిన్ మతిమత్తుకున్ సుకవి వాక్తాత్పర్య విజ్ఞానమం
 దును శత్రుక్షణ సంబంధన్ యశముపండున్ నీకుఁ దుల్యుండవో!

సంతుష్టిన్ ముచికుండమా : కమమితన్ శాంతించువాసంతి : మే
 రెంతే నీ కగుమల్లికా : కుశలమోసే : మాలతీ : నీకు భూ
 కాంతాత్మన్నత కీర్తిసర్లపములే కల్గవతంపంబులై
 పంతంబూనరు మీ నవీన కలికాభంగంబులన్ గామినుల్

మతినశియించె సంస్కృతులు మానె స్థితుల్పెడిపోయె సక్తి వి
చ్యుతమయిపోయె దైర్యగతు లూగెను నిర్వృతియైన లేదు భూ
పతివరియించు కొంతలకుఁ బల్మరు చెత్తురతిన్ స్మరింపకో
యతనుఁడ : మార్గణప్రతతి నావలఁద్రోసి ధనుస్సు వీడుమా :

మురుగుల వీడనాఁడి పురమున్ ద్యజియించెను గౌంకణుండు మా
యురె : పనికేగెఁ గుంతలము లూగ హుటాహుటిఁ గౌంతలుండు భీ
కరమృగమైన మారవము కచ్చము మాలపుఁడాశ్రయించెనం
తరితరమాలపుండగుచుఁ దావకకోపము విన్నమాత్రనే

వండుల మందరక్తి సురభామలవీనుల విందుగాఁగ సం
క్రందనుఁమ్రొల నీతనువిలాసముఁ దెల్పుఁగవిన్న మన్మథుం
డందె విచారమావల కరాసన బాణము లుజ్జగించె నే
మందు రతీసతిన్ గనఁడుహోయని మాధవు జూచె వింతఁగన్

కీరమండల వనన్నారీ పయోధర ప్రధితముత్తాహార పటలమందు
కేరకదేశీయ సారసాక్షీకైశ్యరమణీయతర సుమన్రజములందు
చోళసీమంతిని లీలావిలోలాస్య మహానీయదంత కుట్టులములందు
మూళకాంతామనోహర సుధామధురోష్ఠ సీమలనటియించు
స్మితములందు

గలుగు ధావశ్యమును సుధాకరమయూఖ
కాంతిని దిరస్కరించు నీపున యశస్సు
మాయమొనరింపఁగవులు సమ్మతి నుతింతు
రంతలోఁ దిట్టిపోయుదు రవనినాథ :

క్రమ నాటిక :

చల్లని చీకటి

—శ్రీ రావూరి భరద్వాజ

[పావు నిమిషం పాటు హోరుమంటూ గాలి వీచి, క్రమంగా
ఫేడవుట్. గాలి తగ్గడం ప్రారంభించి నవ్వున్నుంచి...]

1 గొంతు: అబ్బబ్బా. లోకాని కేదో ప్రళయం ముంచుకొచ్చినట్లుగా ఉంది.
ఇందాకన్నించి చూస్తున్నాను. ఒకటే హోరు గాలి.

(గాలి వీచిన చప్పుడు)

తగ్గినట్టే ఉంటుంది. అంతలోనే ఎవరో తరుము కొస్తున్నట్టుగా,
రయైన వీస్తుంది. కసిబట్టి భరోష పెడుతున్నట్టుగా వీస్తుంది.
(క్షణం విరామానంతరం) ఇప్పుడు మైమెంతయిందో తెలీదు.
సుమారు ఎంత అయిఉంటుందో, 9, 10, 11, 12, 13.- అన్నే
కాదు... (ఆగి) ఊహు. చెప్పుకోవడం కష్టం. ఎంతయితే
నేమిటి గానీ ఈ చలిగాలికి తట్టుకోలేకుండా ఉన్నాను. కాట్లా
చేసులూ చలికి బిగడిసుకు పోయాయి. అందులోనూ కన్ను
పొడుచుకున్నా కనిపించని చీకటి. వెలుతు రుంచే ఇంత బాధ
ఉండకపోను... (బరువుగా నవ్వి) ఆ, నా పిచ్చి గాకపోతే,
వెలుతురు ఉంటే చలెయ్యదూ ?

(మళ్ళీ హోరుమని గాలి)

అబ్బబ్బా. చర్మం కగిలిపోతున్నది. ఈ దిక్కుమాలిన సత్రం కట్టం
చిన వాడికి తలుపులు ఉంచాలన్న జ్ఞానమే లేకపోయే.

(మారంసుండి దగ్గు వినిపిస్తుంది)

ఒహోహో. ఇంతనేపన్నించి నేనొక్కణ్ణే ననుకొంటున్నాను.
నాకు తోడు మరొకడున్నాడు... నిరి సరి మంచి కాలక్షేపం.
ఏమండోయ్.

2 గొంతు: (దగ్గుతాడు చలికి వణికినట్లు... ఒహోహో అంటుంటాడు)

1 గొంతు: నిన్నే నయ్యోయ్ ?

2 గొంతు: ఏమిటి ?

1 గొంతు: ఎక్కడున్నావయ్యా స్వామీ ?

2 గొంతు: ఇక్కడున్నాను.

1 గొంతు: నాయనా. ఈ కారుచీకట్లో ఇక్కడకూ అక్కడకూ పెద్ద భేదం కనిపించడం లేదు.

2 గొంతు: కనిపించదు.

1 గొంతు: ఏంచేతంటావ్ బాబూ ?

2 గొంతు: నాకు తెలిదు. నను అట్టే విసిగించకు.

1 గొంతు: నిద్ర పోతావా ?

2 గొంతు: ఎందుకు నాయనా ! నీకా వివరాలన్నీ ?

1 గొంతు: మరేం లేదు. ఈ ఘోరమైన చలిలో నీకేలా నిద్రపడుతున్నదో తెలుసుకొందా మనుకొంటున్నాను. ఇందాకణ్ణించీ ప్రయత్నించినా నాకు కళ్లు మూతలు పట్టం లేదు.

2 గొంతు: నాకూ అంతే.

1 గొంతు: మరింకేం నాయనా. వోయిగా పిచ్చాపాటి మాట్లాడుకోకుండా...

2 గొంతు: గమ్మున నిద్రపోదాం...

1 గొంతు: ఈ చలిగాలి ఘోరంగా ఉంది కదూ ?

2 గొంతు: నిజమేగానీ మాట్లాడుతుంటే తగ్గుతుందంటావా మరి ?

1 గొంతు: తగ్గినా తగ్గక పోయినా, మాటల సందడిలోపడి చలి విషయం మరిచిపోతాం. ఏమంటావ్ ?

2 గొంతు: కాదు.

1 గొంతు: ఇన్నిటికీ నీ పేరేమిటో చెప్పావు కాదు. ఏమిటబ్బాయ్ ?

2 గొంతు: ఏదో వో పేరు. వల్ల కాట్లో రామరుద్రాయ.

1 గొంతు: భేషా ! అయితే నిన్ను రుద్రయ్యా అని పిలుస్తాను. చూడు రుద్రయ్యా.

2 గొంతు: ఏం చూడను. నేను నాకే కనిపించక పోతుంటే ?

1 గొంతు: అవునవును. విను రుద్రయ్యా. అన్నట్టు నాపేరు చెప్పాను గాదు.

2 గొంతు: నాకు వినాలవి లేదు.

1 గొంతు: అయినా చెబుతాను. నీ పేరేమిటన్నావూ. రుద్రయ్యగారూ ? యమకంగా గూడా ఉంటుంది. నా పేరు భద్రయ్య.

రుద్ర : సరే.

భద్ర : రుద్రయ్యా. ఈ పాడుపడ్డ సత్రంలో, ఇంతసేపన్నాంటి నే నొక్కొక్క అనుకొంటున్నాను.

రుద్ర : అనుకో.

భద్ర : అనుకొంటుంటే ఎంత భయం వేసిందనుకొన్నావ్? గుండె ల్లివిసిపోయాయంటే నమ్ము. అందులోను, ఈ దిక్కుమాలిన చలోకిటి? పుర్తి కాల్లో రాస్తంటారు చూశావా. హిమ వ్రళయ మని, అలాంటి దేదో వచ్చిందేమో ననిపించింది.

రుద్ర : వచ్చినా కావుత్తు. ఈ బుల్లంతా సమసిపోనుంది,

భద్ర : రుద్రయ్యా. లోకం మీద నీకు చాలా సగా ఉంది కదూ?

రుద్ర : ఎముంటే ఏం లాభం? అది తీర్చుకొనే అవకాశం లేనప్పుడు?

భద్ర : అనుకొన్నప్పుడల్లా అవకాశం రాదు. రుద్రయ్యా.

రుద్ర : అసలు.

భద్ర : అందుకోసం ఒక్కొక్కరి కిల్ల పర్వంకము ఎదురు చూడవలసి ఉంటుంది. ఒక్కొక్కడికి, జీవితంలో అలా కనిపిద్దామనే అదృష్టమే ఉండదు.

రుద్ర : అలా ఉండకపోవడం కన్నా దురదృష్టం నువ్వుహిస్తావా?

భద్ర : నాకూ ఉంది కని ఏం లాభం?

రుద్ర : అయితే మనదర్బరం ఒకే కోవలో చాళ్ళి మన్నమాట? భేషా అయితే నీ విషయం ఏమిటి నాన్నా?

భద్ర : ముందు నువ్వు ప్రారంభించు.

రుద్ర : నా విషయానికి ప్రారంభం, అంతం అంటూ లేదు. ఎందుకు లేండి... అవన్నీ జ్ఞాపకం చేసుకొని మనస్సు పాడుచేసుకోవడం?

భద్ర : (అనుమానంగా) ప్రేమ గొడవ కాదు కదా?

రుద్ర : అరే! ఎలా నుక్కున్నాడు? నిజమే సుమండీ.

భద్ర : సరే నీ కథను నేను మొదలెడతాను. నువ్వుకొనసాగించు. నువ్వో ఆమ్మాయిని గాఢంగా ప్రేమించావు.

రుద్ర : జీవించింది. దానికి గాఢంగా అన్నమాట-ఎంతమాత్రం చాలదు. ఎంతగా ప్రేమించానంటే, ఆ ఆమ్మాయి తప్ప, నా కీ క్రమంలో, నంకిటి అవపదమనిపించ లేదు. ప్రతిక్షణం నా పంటనే వుండి,

నన్నేదో ముక్తులో ముంచుకున్నట్టుండేది. (ఆగి) ఏం వింటున్నారా?

భద్ర: ఆహా.

రుద్ర: సన్నగా, పొడుగ్గా, రివటలా ఉండేది. చిన్నచోరు. సోగముఖం. తెల్లగా, తెలివిగా. శశ తళలాడే కళ్లు, పచ్చగా, కొండల వెనక పెరిగే, పాయంత్రం మబ్బులా, గడ్డితోని నేవళంలా, ఎంత బావుండేదనుకొన్నావు, రెండు సంవత్సరాలు, ఆమె కోసం వపించాను.

భద్ర: అయినా అవిడ నీకు దక్కలేదు కదూ?

రుద్ర: లేదు. నా ఆశలన్నీ నట్టేటిలో ముంచింది. నా కలలన్నీ, కాలి బూడిరాసులై పోయాయి. (క్షణమాగి) భద్రయ్యగారూ కవిత్వం మాట్లాడు తున్నానా?

భద్ర: ఆ.

రుద్ర: అందమయిన ప్రతి ఆడదాని హృదయమూ అందంగా ఉంటుందను కోవడం తప్పుకదూ?

భద్ర: చాలా తప్పు. కానీ ప్రేమించిన వాడు, అలా అనుకోకా మానడూ, ఆశాభంగం పొందకా మానడు.

రుద్ర: బాగా అన్నారు. నేరూ ఆశాభంగాన్నే పొందాను. నన్ను నిలు వునా అన్యాయం చేసి, అవిడ నాకు దూరమయింది. రెండేళ్ల పాటు, కలిసి మెలిసి తిరిగిన స్నేహమంతా ఊణంలో కాలి తన్నింది.

భద్ర: ఆడదానికే బొత్తిగా హృదయం లేదు, బ్రదర్. ఏమంటావ్?

రుద్ర: పూర్తిగా పీడికవిస్తున్నాను. హృదయమే ఉంటే నన్నిలా అన్యాయం చేస్తుందంటారా?

భద్ర: పిచ్చివాడా. నువ్వొకా దొడ్డిగుమ్మం దగ్గరే ఉన్నావ్ నాతో పోల్చి చూసుకొంటే నువ్వుచాలా అదృష్ట వంతుడివి గదుటోయ్.

రుద్ర: కాదనుకొంటాను.

భద్ర: నీకింకా అవిడతో పెళ్లి పెటాకులూ వాలేదు. అవిడకోసం నువ్వేం త్యాగం చేశావో నాకు తెలీదు. నేను నా భార్య కోసం చాలా కోల్పోయాను. వేల రూపాయల కట్నాన్ని చేజేతులా వదులు

కొన్నాను. ఎన్నెన్ని విధాలచెప్పినా వినిపించుకోకుండా అవిట్ని చేసుకొన్నాను. ఈ పెళ్ళితో, నావారందరికీ దూరమయ్యాను.

రుద్ర : అవిడిప్పుడు.....

భద్ర : నాది కాకుండా పోయింది ఛాయా. ఆమె నన్ను నిలుపునా మోసగించింది. నిలుపునా దహించింది.

రుద్ర : అసలు ఆడజాతే అటువంటిదేమో ననుకొంటాను.

భద్ర : తప్పకుండా (ఆగి) మిస్టర్. కొంతకాలానిగ్గానీ నాకు అసలు సంగతి తెలిసింది కాదు. అవిడ నా దగ్గరున్నా, మనస్సు ఇంకెక్కడో ఉండేది. అవిడ పెట్టెలో ప్రయుడు వ్రాసిన ఉత్తరా లున్నాయి.

(దూరంగా పొడిదగ్గు వినిపిస్తుంది)

రుద్ర : ఎవరో వస్తున్నట్టుంది గాదూ?

భద్ర : కనిపించడం లేదు. వినాలిసిందే.

రుద్ర : ఖర్తం. ఇక్కడా మనకీ ఆడమళయాళం తప్పడం లేదు...వినండి... గాజులు చప్పుడొతున్నాయి గాదూ?

భద్ర : ఇళ్ళో. మాట్లాడకండి ... మరో మగవాడు గూడా వెంట ఉన్నట్టుంది.

(దూరంనుండి క్రమంగా దగ్గరౌతూ)

స్త్రీ : ఎంత శ్రమ పెట్టాను నాన్నా నిన్ను ?

పురు : ఎక్కడో తోవ తప్పాం తల్లీ. అందుకే ఇన్ని అవస్థలు...ఇక్కడెక్కడో ఓపాడు పడిన సత్రం ఉండాలి. (ఆగి) ఇక్కడే... ఇరుగో ... ఇదే ... ననుకొంటా ఈ రాత్రి ఇందులో తలదాచుకొని.....

స్త్రీ : నాన్నా !

పురు : ఏమిటి తల్లీ ?

స్త్రీ : వారు ఒప్పుకొంటారంటావా నాన్నా ?

పురు : నేనేం చెప్పనమ్మా ? ఏనాటికయినా ధర్మం గెలుస్తుంది తల్లీ.

స్త్రీ : అయినట్లనుండి అన్ని కబుర్లు చేశాం గదా, ఒక్కదానికీ జవాబు కాయని మనిషి ?

పురు : వెళ్ళి అడుగుదాం. నీకోసం ఆయన కాళ్ళు పట్టుకొంటాను. నా చర్మంతో చెప్పులు కుట్టిస్తాను. ఇంత కన్నా వేసేం చేయనమ్మా! చెప్పు!!

స్త్రీ : (బిగ్గరగా...) ఏమిటి నాన్నా ఆ మాటలు?

పురు : నీ సుఖం కన్నా నాకు కావలసిందేమీ లేదు తల్లీ. నీ మంచితనం నాకు తెలుసుగానీ. ఈ.....

(హోరుమని గాలిపీచి మాటలు వినిపించవు)

స్త్రీ : చాల చలిగా ఉంది నాన్నా. పోనీ ఇలా లోపలికి రాగూడదూ?

పురు : కన్ను పొడుచుకున్నా కనిపించడం లేదు. ఉండమ్మా అగ్గిపుల్ల గీస్తాను.

(అగ్గిపుల్ల గీచిన ధ్వని)

స్త్రీ : ఇక్కడేదో శుక్కు చాలా ఉంది. మరోపుల్ల గియ్యి నాన్నా కాస్త చలిమంటన్నా వేసుకొందాం.

(మరోపుల్ల గీచిన చప్పుడు)

పురు : హమ్మయ్య! ఈ చలికి వేళ్లన్నీ కొంకర్లుపోయాయి... నువ్వుకొంచెం పక్కకు తప్పుకో తల్లీ. చలిమంట ఊద్దాం...ఉఫ్...ఉఫ్...ఉఫ్.

స్త్రీ : ఇటువేపు రా నాన్నా. మరి పొగంతా నీవేపుకే వస్తోంది... (గుండెలవిసిపోయేలా బిగ్గరగా)... నాన్నా. నాన్నా...

పురు , పంటమ్మా. (బిగ్గరగా) ఆ... ఎవరు నువ్వు?

భద్ర : నువ్వు వెతకబోతున్నవాణ్ణి. మీకు కనిపించకుండా, మీ పాపిష్టి మొఖాలు మళ్ళీ చూడకుండా, ఎటన్నా పోదామనుకొన్నాను. మళ్ళీ నాకిక్కడ రావరించారు.

స్త్రీ : ఏమండీ?

భద్ర : నోరుముయ్. ధగిడి. నువ్వు బ్రతికున్నంత కాలమ్మా, నాకు మనశ్శాంతి లేదు. అందుకనీ...

పురు : బాబూ! బాబూ! తల్లీ!!

స్త్రీ : (ఎవరో గొంతు నొక్కుతున్నట్టు)...నాన్నా...నా...న్నా...

భద్ర : ఈ ఊడంలో, నీకూ, నీ నాన్నకు సరి...

(బాధగా)...అబ్బా. విడువ్ విడువ్ ...

రుద్ర : నేను విడవను... నేనూ నీ కోసమే ఇంతకాలంగా వెతుకుతున్నాను...

శ్రీ : మోహన్. మోహన్.

రుద్ర : నువ్వుండు భానూ.

శ్రీ : నామాట వినవా మోహన్ ?

శ్రీ : నీపేరు మోహనా ?

రుద్ర : నీపేరు విశ్వం కదూ ?

శ్రీ : అవును. ఇంద్రాక నీతో చెప్పికోనే, భార్యని... ఈ విడే. నీకు తెలుసునను కొంటాను.

రుద్ర : బాగా తెలుసు. రెండుసంవత్సరాల పాటు తెలుసు.

శ్రీ : (అనుమానంగా)...అయితే...

రుద్ర : అవును.

శ్రీ : ఆ ఉత్తరం రాసింది నువ్వేనా ?

పురు : నాయనా నామాట విన. జరిగినదానికి మన్నించి...

రుద్ర : జరిగింది కూడా ఏమీ లేదు...విశ్వం గారూ-అరే, భద్రయ్యగారూ- ఇంద్రాక మీకో విషయం చెబుదామనుకొని గుండా మానేశాను... అది నేను చేసిన పొరబాటు. రెండు సంవత్సరాల స్నేహాన్ని పురస్కరించుకొని, భానును నన్ను వెళ్లాడమని అడిగాను... ఇంకా చెప్ప మీద గుర్తు పోలేదు. అఖరిసారిగా ఉత్తరం రాశాను.

శ్రీ : చూశాను. చివర నీ సంతకం ఉంది.

భాను : ఆ ఉత్తరమే ఇన్ని అవధులకు దారి తీసింది మోహన్. పాపిష్టి దాన్ని చించినట్లు చింపాను కాదు. కానీ...రెండు సంవత్సరాల స్నేహానికి చిహ్నంగా అదే మిగిలింది...

రుద్ర : నువ్వా మాటలంటున్నప్పుడే నాకు అనుమానం కలిగింది భద్రయ్య పురస్కార విశ్వం గారూ. అయినా...నరే నేను అడ్డుకోకపోతే భానును అన్యాయంగా చంపేసి ఉండేవాడివి,

పురు : ఏదో జరిగిపోయింది నాయనా. అందరం ఒక చోట కలిశాం... కాస్తేపు ఈ చలిమంట దగ్గర కూచుని, హాయిగా గడిపేద్దాం. ఏమంటారు ?

రుద్ర : నా ఉత్తరం వల్లనే ఇదంతా జరిగిందని తెలుసుకొని చాలా విచారించాను. నీ కోసమే బయలు దేరాను విశ్వం.

భాను : మోహన్. మాటలు కట్టపెట్టు. ఆ చెత్తా చెదారం పోగు చెయ్యి. చలిమంట తగ్గిపోతోంది.

భద్ర : (బాధగా) అవును.

ఛ ఛ...ఎలాంటి రాత్రిది.

(హోరుమని గాలి చప్పుడు)

గ్రామ్స్ : హిందీసంఘ

ఫోను : 2088

★ స్రవంతి ★

ప్రకటన రేట్లు

4 వ కవరు పేజి	...	రు. 50/-
2 లేక 3 కవరు పేజి 40/-
.. అర్థ పేజి 25/-
లోపలి పేజీలు		
పూర్తి పేజి 35/-
అర్థ పేజి 20/-
పాపు పేజి 12/-

వరుసగా 6 సంచికలకు అర్థరు ఇచ్చిన 10%.

వరుసగా 12 సంచికలకు అర్థరు ఇచ్చిన 20%.

తగ్గించబడును.

సంపాదకుడు: స్రవంతి

హైదరాబాదు-4.

సూతపురాణము

—శ్రీ త్రిపురనేని సుబ్బారావు

సాంఘిక వ్యవస్థలో మార్పు వచ్చేముందు భావంలో మార్పురావాలి. మూఢనమ్మకాలు మటుమాయం కావాలి. అంధ విశ్వాసాలు అంతరించాలి. అన్నింటి భారమూ భగవంతుని మీద వేసే అలసత్వం పటాపంచలు కావాలి. తన పనికి తనే బాధ్యుడు నన్న జ్ఞానం కలగాలి. తన జీవితం యిలా ఉండడానికి, తన చుట్టూవున్న పరిస్థితులే కారణం గాని మరేదో అవ్యశ్య శక్తి లేదా, శక్తులు కారణమన్న అపోహ తొలగాలి. అలా జరిగినప్పుడే మనిషి తన శక్తిని తాను తెలిసికొంటాడు. తనలావుండడానికి కారణం తనలాంటి వాడేనన్న సత్యం తెలియగానే తన స్థితిని బాగుచేసికోడానికి నడుంబిగిస్తాడు. పట్టుదల వహిస్తాడు. కార్యరంగంలోకి చూకుతాడు. ప్రచండంగా విజృంభించి విజయం సాధిస్తాడు.

వైదికమతం యందుకనే ఆడంకులు కల్పించింది. వర్ణాశ్రమ ధర్మాలను నెలకొల్పింది. దేవుణ్ణి, దేవతలనూ సృష్టించింది. ద్విజవర్ణం - బ్రాహ్మణే రెండు జన్మలు - చేసి పవిత్రమైన అగ్రజాతిగా కొందరిని ప్రచారం చేసింది. మరికొందరిని బానిసత్వంలో శాశ్వతంగా ఉంచే సూత్రాలను 'మనుధర్మ శాస్త్రం' పేర సృష్టించింది. జాతివిభేదాలు రెచ్చగొట్టింది. శూద్రజాతికి వేరాలు చదివేవాట్టులేనంది. ఒకవేళ చదివితే నీసంకరించి చెవులలో పోయింది. గురులలోనికి పోవడం పాపమంది. బడులలోనికి పోవడం కూడదంది. రాజు దైవాంశసంఘాతుడు గనుక తప్పుచేయడంది. ప్రజలకు ప్రక్షిప్తం చేయకుండానంది. అంతా మన పూర్వజన్మ సుకృతంపైనే ఆధార పడి ఉంటుందంది. ఈ జన్మలో పాపం చేస్తే మరణించిన మరుక్షణంలోనే నరకంలోయి మ బాధలకు గురికావలసి ఉంటుందని భయపెట్టింది. ఈ జన్మలో పుణ్యం చేస్తే స్వర్గానికి సోపానాలు వేయడమే దొరుకుందంది. కర్మ ఫలితం అనుభవించక తప్పదంది. అంతా 'మేకర్మ' అన్న ఒక్క ముక్కతో విశ్వ మంత మనిషిని పట్టిముద్దగా మార్చేసింది. మానవునిలోని శక్తిని నీళ్ళు గార్చేసింది. అతన్నిండా దుమ్ముధూళి కప్పింది.

ఇలాంటి సంఘస్థితి అగ్రజాతివారికి కొందరికి అసహ్యత కలిగించింది రోతపుట్టించింది. ఈ దుస్థితిని తొలగించి సంఘమును సంస్కరించవలసిన ఆతశ్యకతను శ్రీ కందుకూరి పేరేశలింగం పంతులుగారు గుర్తించారు. 1894 సం. లో రాజమహేంద్రవరంలో నెలకొల్పబడిన 'ప్రార్థన సమాజంలో' పంతులుగారు గావించిన *ఉపన్యాసములోని కొంతభాగమును ఇచ్చట ఉటంకిస్తున్నాను." "స్వప్రయోజనే పరులై సకలంపరు సర్వజనులను మూఢత్వమున ముంచి, దేవతా రాధనమునుమాని తపస్సారాధించుటయే పరమార్థమని బోధించుటచేత పరులను చెఱివితామును పాపగుచున్నారు. ఒరులను జెఱుపదలచుకొన్నవా డెప్పుడును తాను బాగుండడు. ఇటు పాదధూళి శిరమున చాలుటయే పరమార్థమని ఇతరులను సదా బోధించు చుండుటచేత వారికదియే విద్యయని స్వ విద్యలన్నియు మూలబడినవి. అందుచేత పర్వతములకును, నదులకును దిడ్డలు స్పృహకువారికి గొప్ప సత్యము. కల్లు సముద్రములును నేత సముద్రములును వారి భూగోళశాస్త్రము. సూర్య చంద్రులను పెద్ద పాము మ్రింగుట వారి భౌగోళశాస్త్రము. స్వకాయ కష్టము విడిచి యిట్టి సత్యములు బోధించి నేపించుట వారి కులవృత్తి. ఇట్టి జ్ఞానపంతులు తామే సర్వజ్ఞులమనుకొనియున్న నాలుగు శాస్త్రములను తామే యధ్యసించి ఇతరులను చదువనీయర సూర్యోక్త సత్యములను ప్రవచించియే యాత్మాభరణము చేసికొనుటచేత వారికి నిజమైన జ్ఞానము సంపాదించుటకు గాని, వృద్ధి పొందించుటకు గాని జనులలో వ్యాపింపజేయుటకు గాని యావశ్యకము లేకపోయినది. అందుచేత కొత్త విద్యలు రాకపోగా క్రమక్రమముగా నున్న విద్యలు సహితము నశించివారి కితరులను వచించుటలే కులవిద్యలయినవి. ఈ కారణమును బట్టి మనచేశమునందు భూజనులకు మాత్రమే కాక భూదేవతలకు కూడా జ్ఞానవృద్ధిలేక మూఢత్వము సంప్రాప్తమయినది. మనదేశముయొక్క బీదతనమునకు గూడ కొంతపాఠికి వర్ణభూతమే కారణము. కల్లలకొడిగట్టి కూటసాత్యములు పలికి దుర్దానములు పట్టి పొట్టపోసికొను కుడింభరాధములు ఇమ తమ దుశ్చరిత్రమునకు సిగ్గుపడుటకు మారుగా, సస్యసంఘలయి యణుమాత్రమును ధర్మమార్గము నతిక్రమింపక కష్టాధిపతనముతో జీవనముచేయు బ్రాహ్మణేతరుల కంటెను జాతిమాత్రము చేతనే తానుధిగుల మయితిగుని గర్వపడుచు వారి గాలిసోకి

'వర్ణము' అను పుస్తకముగా ప్రచురింపబడినది.

నను తాము మైలవడుదుమని భావించుచున్నారు. ఇట్టి దుర్గర్వముచేత మనుష్యులక్షణములైన దయాదాక్షిణ్యాదులును, నీతియు మనవారి హృదయవాసములనుండి పాటిపోగా వానిస్థానమున రాక్షసగుణములైన నిర్దయత్వాదులును దుర్మితయు హృదయ కుహరములయందు ప్రవేశించి యదేచ్ఛగా రాజ్యము చేయుచున్నవి. అగ్రజాతివారమని గర్వపడు ఛాందసులు తమకన్నల యెదుట చెట్టుపిటిగి శూద్రునిమీద పడినను పయికిడియక దయాశూన్యలయి తాకినచో దమకు మైలసోకునని దూరముగా తొలగుచున్నారు." శ్రీవీరేశలింగం పంతులుగారు ఈ విధంగా కొంతవఱకు స్పష్టపర్చినా, ఈ వర్ణవ్యవస్థా వృథాన్ని కూకటివేళ్ళతో కూర్చలేక పోయారు. ఈ వనికి రామస్వామి చౌదరిగారు పూనుకోక తప్పలేదు. ఆనాటిసంఘస్థితి చౌదరిగారి హృదయాన్ని ఎంతగానో కలవరపెట్టింది. అసలు అలాంటివర్ణములు సమాజంలో ఏర్పడటానికి కారణాలను పరిశోధింపసాగారు రామస్వామి చౌదరిగారు. స్వార్థపరులైన అగ్రజాతి తమనిరంకుశత్వాన్ని నిలబెట్టుకోడానికి అనువుగా సృష్టించిన పౌరాణికాది గ్రంథాలు, స్వర్గనరకాలు ఒకవంక మతం, భగవంతుడు మరోవంక— సంఘాభివృద్ధికి ప్రేరేపకము అటంకాలని భావించారు. వారు పెనుగుఫానులా విజృంభించి ఆధ్యాత్మిక వాదంపేరు మీదుగానూ, వర్ణవ్యవస్థపేరు మీదుగానూ జరుగుతున్న కళలాన్ని తాళనంజేయ సంకల్పించారు.

చిరకాలజీవి, పరమకరుణా స్వభావుడు, గంగానదీతీరమలన తపోనిష్ఠాగరిష్టుడు అయిన సూతమహర్షిని చౌదరిగారు సందర్శించి, ఈ పుణ్యభూమిగా గణనకెక్కిన భారతదేశంలో భగవంతునిపేరు మీదుగానూ, స్వర్గ-నరకాలపేరు మీదుగానూ, పూర్వగ్రంథాలపేరు మీదుగానూ జరుగుచున్న అపచారాలనూ, అన్యాయాలనూ, అసత్యాల్లనూ, సూతునిముందు ఏకరపు పెట్టారు. చౌదరిగారికి సూతమహర్షికి సుదీర్ఘమైన వాదోపవాదాలు జరిగాయి. ఎట్టకేలకు భారతదేశంలో జరుగుచున్న వంచనను, మోసమును అవగాహన చేసికొన్న సూతముని చౌదరిగారిని లోకకల్యాణార్థం ఓకావర్ణం వ్రాయమనగా వారి ఆజ్ఞాను సారంగా పాఠపురాణం గాని ఈ సూతపురాణాన్ని తర్జిమా భాషా సూతపురాణ రచనావశ్యకతను పీఠికలో చౌదరిగారు ఇలా వివరించాడు. "ప్రాకృతజనంబునకు వేదార్థము సుఖమైనవేద్యము కాదనియెఱింగి వైదికులును, నిష్కాములును, లోకసంస్కరహితులును,

నిసర్గభూతదయాశీలురును నయినముషిచంద్రులు నిర్వాణజకరుడా విశేషంబున “స్త్రీ కూద్రద్విజబంధువులను” ముక్తిమార్గముఁజూపి తరింపజేయుటకు నైవేద్యమునుటంకించి పురాణములు వ్రాసెనని ఆరోపిస్తే. ఈ యారోపిస్తేయందు విశ్వాసముంచి మూఢలోకంబు పురాణము లాద్యేయములనియు, దత్కారణమునఁ బూజ్యములనియు, దదంతర్గత ధర్మములు నీతులు, కథలు శిరోధార్యమగుచు విశ్వసించుచున్నది. ఈ విశ్వాసము వలనఁ గలిగిన ప్రతిఫలమాత్ర ద్రోహముగాఁ బరిణమించుటఁజేసి పురాణము తెంతవఱకుఁ బ్రతికూలమునఁ, ఎంతవఱకు నీతిబాహ్యమునఁ, యెంతవఱకుఁ బడపాత భూయిష్టములతో మోడుగన్నుతోనున్న విద్యల్లోకమునకుఁ జూపించు తెలఁపుతో సూక్ష్మరాము రచింపబడినది. తత్కారణమున సూతపురాణము కారణజ్ఞుఁ.”

భావవిప్లవాన్ని, వర్గచైతన్యాన్ని కలిగించడానికిగాను కలాన్ని పట్టిన నవయుగ కర్త కవిరాజు, సత్యాగ్రేషుణ్ణి దృష్టితో తాను యదార్థమని విశ్వసించిన సిద్ధాంతాన్ని నిర్భయంగా లోకానికి “సూతపురాణం” ద్వారా వెల్లడించారు.

జన్మాధ్యోగ సూత్రకారణంగా అగ్రజాతి సంఘంలో తామే పెత్తనం జేయాలనడం, ఇకర జానులు తమ ‘కర్మ’ ఫలితం అనుభవించక తప్పదనడం చోదరిగారిని విమ్రాదించుటలను చీంపి. ఈ చిత్ర పరిస్థితిని చోదరిగారు ప్రథమాశ్వాసంలో ఎక్కడో చూచా వర్ణించారో చూడండి

‘విభుఁడొఁడు చేయునంటపై పెత్తనంబు !

కర్మయొకఁడు సంసారచక్రంబు ద్రిప్పు

నంట !! ద్వింద్విప్రభుశ్వమిందమరలేదే ?

ఎంతకాలంబునాఁగునో యిట్టిచిట్ట !

దక్షిణాధికా యందు నిర్దయులు తెల్ల

వారు భారతీయులఁబెట్టుపాట్లుఁగాంచి

గొట్టుమని యేడ్చునెంతోగల్గెలు పడుచుఁ

బనవుచుండును నీనాటి బ్రాహ్మణుండు.

కాని తానుమాత్రమే యంటరానివాండ్రు

ముట్టరాదూళ్ళను బ్రవేశపెట్టరాదు

పొమ్మనుచునుండు మూలబోధిపడగు

తండ్రినేటి బ్రాహ్మణుని చిత్రప్రవృత్తి’

దేవభాషయైన సంస్కృతమును అద్విజులు చదవకూడదని, చదివితే నరకప్రాప్తి కలుగుతుందని విప్రులు గవిస్తున్నారని, వివేకవంతులైన మీ అభిప్రాయమేమని చొరగిగారడుగగా సూతుడు—

‘కార్యకార్య వివక్షనం దెలిసియుం గాలువ్యముందూఁటగా
దైర్యధైర్యములే ధర్మముల నుద్ధాటించురే? భూసురుల్
మర్యాదన్ దిగద్రాపి గూఁడరణి రామస్వామి! చిత్రంబహో!
ఆర్యావర్తము నుజ్జనుమియిచ్చు! యేమికానున్నదో!!’

అన్నాడు. దేవభాష సంస్కృతమునకు గాఢములు అర్హులైనది. తెనుగుచదవడానికి భూసురులు యోగ్యులుకానిది. కావించే వారికి సం
‘కబీరుదాసు పూర్వజన్మపాతం’ మును పిక్కిలి మునహందంగా పెద్దించారు.

గోదావరి మండలంలోని ద్రాక్షరామంలో దేవశర్మ అనే భూసురో
త్తమునకు ఒక బాలుడుద్భవించాడు. పల్లవంపైలు కుమారునిట్ల ‘శాస్త్రి’
యని నామకరణంజేయారు. శాస్త్రి, పన్నవయస్సులోనే గురుముఖంగా గురు
వృత్తికళలను నేర్చుకొని, కూడలిన సుగ్రహ పాండిత్యచరిత్రా పరిపూర్ణు
డయ్యాడు. శాస్త్రి చర్మని గానకోపిడుడు. కంఠమన్న సామగానిం పేస్తే
తుంటుడు త్రుళ్ళిపడి తండ్రివారహో, చెరులునీళ్ళించి విగవలసిందే.
సంస్కృతంలో చదవని చదువేలేదు కాని తెలుగుభాషను చదవడం వారి
ఇంట సంప్రదాయం కాదు. అందుచేత శాస్త్రి భూసుభాషను నేర్పించ
డానికి దేవశర్మకు ఇష్టంలేదు. కాని అన్ని భాషలలోనూ పెండితుడినిపించు
కోవాలనే తాపత్రయంకొద్దీ, శాస్త్రి తండ్రి మాటలను పెడచెవినిజెట్టి
తెనుగుభాష నభ్యసించడం మొదలెట్టాడు, ఒక వత్సరంలోనే ఆ
భాషను అమూల్యాగ్రంగా నేర్చుకోగలిగాడు. కాని పం ప్రయోజనం?
తెనుగు చదవడంతో అతనికి ‘మనోహద్యం మూసులెత్తి’
బుద్ధికి పిడాకులిచ్చాడు. అతనికి స్వార్థ్యంలేకుండా పోయింది. దేవశర్మ ఆ
రోజుకా! పిడాకులుతో కృతించి పోసాగాడు ఎట్టకేలకు శాస్త్రి నురణించి
కొంతకాలం సరకం అనుభవించి శ్రీరంగంలో ఒక అవుదూడగా జన్మించాడు
పాపం! శాస్త్రి తెనుగుభాషను నేర్చుకొన్నందుకు ఎంత దుర్గతిపట్టింది!

పుస్తకపరిచయము :

మనో భూమికలు

రచన:

శ్రీమాదిరాజు రంగారావు

20 పుటల చిన్న కావ్యం

వెల: రూపాయ.

ప్రకాశకులు:

రసధువి ప్రచురణ

3-4-685 నారాయణగూడ

హైదరాబాదు.

పద్యంలాంటి గద్య రచనలు చేస్తూ ముక్త చృందస్సులతో రక్తి కట్టిస్తున్న యువకవులలో యీ రచయిత ఒకరు. ఈయన రచించిన కిక్కిరం, మేల్కొన్న ఆకాశం (పూర్వకృతుల) కంటే, యీ కృతిలో వ్యైక్యము, భావస్థిమితత్వము ఉన్నవి. అయితే గద్యరచనలో వీరి వాక్యాలూ భావాలూ ఎప్పటికీ తెగవు; కర్తలూ కర్మలూ, విశేషణాలు విశేషితే కాని క్రియలు కనిపించవు. కామాతే కాని పుల్ ప్రేమలు చచ్చిన గుర్తుకు రావు.

ఆకాశముఖంపై సంధ్యాప్రశ్నలవలె
స్వర్ణగుణం, చలనశక్తి, వ్యక్తిత్వం లేని
నడిచే నిలుపు నీడల మూకలు
చేగ గమనశీలి కాలం వదలిన ముద్రలు
అగ్నితో మాసిపోని ఊహలతో పూడ్చబడని
మానవుని ప్రగతి చరిత్రలో చీకటి లోయలు
నిశ్శబ్దం సమావరించిన శిలా విగ్రహాల
పాదాల ముందు రాలిన కన్నీటి చుక్కలు
పర్వతాల హృదయకర్కశ స్వభావాన్ని
సంగీతంతో సముద్రానికి చేరవేసే నదులు.

వీరి భావాలు నడచినంత చుటుకుగా బండ శిలల వంటి శబ్దాల కదలిక పెరిగేటట్టి వంటి వ్రాక్రవాహంలో అద్భుతమైన గద్య కవితను వట్టి వచనం లాగ వట్టి యిచ్చివేస్తుంటాయి. కొన్ని వాక్యాల నిర్మాణంలో ఇంగ్లీషు వాసన చచ్చిన గుర్తు ఉన్నది. వీరి ఆలోచనల కుదుపుతో పాటు, అవి పొదిగిన మాటల పొదుపు అలవడుచుకొంటే, జీవన సంగీతం పాడదలచు కొన్న వీరి కవితా విషయంలో కలవ్వనాలు ధ్వనించగలవు. సంస్కృత సమాసాల పోహళిపుతో సరియైన అర్థాలు విడివడని మాటల సుడిగుండాలు ఊహాచక్ర ధ్వనిమయ మస్తిష్కంలో తిరిగి తిరిగి ఇల్లిలించి ఏ నాడు ఎప్పుడు బూదికుప్పగా మారు ఈ యగ్ని శిఖాభ తమాలేశతో, ఉదయ భూమిపై నిల్వద్రోక్కి కొనగా, ఊహ లేక; ఒక రాగానికి సందరించి ఊహింపు తీవికి, రాత్రివేళ దూరాకాళ మందు కనిపించే అమృతం

కులింబంలో విలీనమౌదామని ఉన్నది. భూమిని మరచి ప్రాతరుచార కాంతి పుంజంలా విశ్వాత్మలో ఏకమయి నిరాకారమయిపోతే తప్ప, తనలో దూకితే ఈ యగ్నిని ఆర్ప గలదా? నముద్రం! భూమిని మరచిన యీ “మనో భూమికలు” ఆకాశంలో విలీన మవుతున్నాయి కాని చెప్పదలచుకొన్న అంశాన్ని నూటిగా తెలిసేటట్టు అందజేయలేక పోతున్నాయి. ఈ కవి, “హర్షంతో వేయి రెక్కలు కట్టుకొని ఎగిరే అడవి పిట్టల” కోవలోకి చెందినవాడు: “అవల ఏమున్నదో వాటికి తప్ప ఎవరికి తెలియదు.” అందుకే అంటాడు “దూరం నుదూరం వెళ్లిపోయిన నేను, నామస్తిష్కంలో తిరిగే ఒక వ్రక్కకు ఒరిగిన ప్రపంచగోళం క్రిందికి వాలి పోయిన ఆకాశం, స్థిరమయిన ఉనికి ఎరుగని నీడ బొమ్మలు బుద్ధిని వదలని-తృప్తశీరని కామనలు దూరం బహుదూరం వెళ్లి పోయిన నా పాదాల క్రింద ధూళి రేణువులు, నౌకనుచూపు సాగి అగి మలగి పోయి కూన్యంలో కలసి మాయమయి నంజవరకు నిల్వబట్టడంలో కన్పించే, ఎనివేనుక గీయబడిన పిచ్చి గీతల్లా, నాకు తెలియని నోరులేని లిపి.”

నామ తెలియని నోరులేని లిపి, తెలిసే నోరున్న లిపిగా చేయ్యాలని రషగ్రహణ శీలను స్నేయిన పాతకులు ఈ కృతికర్త వద్దనుండి అభిలషించేది.

శ్లో. కౌ
యదు త్రుళ్ళ
కృతంలో చదు

—శ్రీవాత్సవ

సంప్రదాయం

మధూలిక

దేవశర్మకు ఇష్టం
అనే కాపిత్రయ:

శిక్షక పల్లివర్పు, తెనాలి.

పభాష నభ్యస్థానంద

వెల: రూపాయిన్నర.

ప ఆమూలా

గు చ ద వ గధ కోసలరాజ్యాలకు యుద్ధము జరిగినది. యుద్ధమునకు పోతువు రాజకుమారి కోసలరాజకుమారిని అవమానపరచుట అది మన్మథోత్ప విహకుల్లో జరిగినది. ఆ అవమానితుడైన రాజకుమారుడు అశ్వాశూరుడై వేగముగా పోవుచు మార్గమధ్యమున శిరిపల్లెవద్ద గుఱ్ఱముమీదనుండి క్రిందపడి మూర్చ పోవును. సమయానికి అవల్లెలోని మధూలిక అనే అమ్మాయి ఆయనకుపచారాలు చేయును. చేయుచు చేయుచు ఇంకను మూర్చనుండి తేరుకొనని ఆ రాజకుమారుని ఆమె ముద్దుపెట్టుకొన్నది. ఆయనలేచి తన దారిన కానుపోయెను.

ఆరెండు రాజ్యములకును యుద్ధము ప్రారంభమైనది. శిరిపల్లె మగధ రాజ్యములోనిది అవల్లె యుద్ధక్షేత్రమైనది. అచటి వారందఱును వివరించినవారు

తునియందు వలపున్నది గదా! అందువలన తన యవస్థనొక పాపురముతో దీనముగా చెప్పకొన్నదొకనాడు. అది ఆరాజకుమారుడు విన్నాడు. దానితో ఆయనకు యుద్ధవైముఖ్యమేర్పడినది. యుద్ధము మానుకొనినాడు. మగధరాజ్యముతో సంధి చేసికొనినాడు. మధూలికతో సుఖముగా నున్నాడు.

ఇది అభ్యుదయప్రబంధమని రచయితయే వ్రాసికొనెను. ప్రబంధములో కథ జాలుగానుండును. ప్రకృతివర్ణన లభికముగా నుండును. ఈ గ్రంథమునను అంతే. వైగా ఇందలి వర్ణనలన్నియు, ఆ ఉన్నకథాగతి కనిపార్యములైనవిగావు. ఈ గ్రంథము మొత్తముమీద కానవచ్చు అభ్యుదయభావము యుద్ధవైముఖ్యము. కోనలరాజకుమారునిలో ఏతద్వైముఖ్యము కలుగుటకు పాశుపుమధూలిక. ఆమె ఆయనను ప్రేమించినది. ఆయన ఆమెనుగూడ అట్లే. చివరకాయన అనినాడు—

“నీకునైనా ప్రణయ శుక! నిజమునమ్ము
మగధతో చెల్లినందుడు పగను మఱుతు”.

ఈ గ్రంథములోని పాత్రములలో మధూలిక ప్రధానమైనది గదా! ఆమె మాటాడును. మగధరాజు పైనికులు శీరిపల్లెను చేరినపుడు మధూలిక యుద్ధము శ్రేయముకాదని యువస్థానము చేయును. ఈ చేయుట ఆ పాత్రము సంస్కారమునకు అందనివిధముగా నున్నది. అనలా కోనలరాజకుమారుని అవమానపరచుటయే చాల పేలవముగానున్నది. శ్రీ దుర్గానంద్ ఇంతకు పూర్వము అంతర్గోళాలు అన్న ఖండకావ్యమును వ్రాసెను. అది గేయములలో వ్రాసెను. అది బాగున్నది. ఈ మధూలిక గ్రంథమున కేవలము కవియొక్క అదుపుతో పెట్టుకొనలేని ఆవేశపుటూహాలు మిక్కుటముగా నున్నవి. వాటికవి పరమ రమణీయములు. గ్రంథములోనొక కథనుపెట్టి పాత్రలను ప్రవేశ పెట్టిన తరువాత వాటివరిన రాలు-సంస్కారము ఇత్యాదుల విషయమున కవి జాగరితుడు కావలయును. ఇది ప్రత్యేకము కావ్యరచనా శిల్పవిద్య.

తెలుగు దేశములోని అభ్యుదయ కవితవ మనవిడునది అధికముగా రూపకాలంకారము వాక్రయించి యున్నది. ఈ కవిత్యమున శబ్దాలంకారములును మిక్కుటము. శ్రీ దుర్గానంద్ నూత్న నూత్నములైన రూపకములతో నీప్రబంధమునందలి పద్యములను రచించెను. పద్యములు వ్రాయుటయందు కవి అధికముగా జాగ్రత్తపడెను. ఈ గ్రంథము మొత్తము ఐదువందల పద్యములతో నున్నది. కొన్ని పద్యములు రచయిత ఏదోమనసున పెట్టుకొని వ్రాసినట్లు కనిపించును. ఆ రచయిత మనసులో నున్న దానిని ద్యోతకముచేయు శక్తి అందుకుగా నుపయోగింపబడిన శబ్దాలకు లేదు. అందువలన అన్యష్టతయుండును ఇది కొన్ని చోట్ల మాత్రమే.

“శీరిపల్లెలు రణమునై చెడవు! చెడవు!!

నిండు పున్నమవంటి దానితి నఖుడ!

సాగి పోదము! ఆ భవిష్యత్తులోకి

తమము చన్న ఈ నవయుగోదయము. జేళ.

ఈ గ్రంథమంతయు నీతాత్పర్యముతో వ్రాయబడినది. వేటి అభ్యుదయ భావుకులలో శ్రీ దుర్గానంద్ ఎన్నబడవలసిన వ్యక్తి. ప్రతిభావంతుడు శ్రీ దుర్గానంద్. ఈ గ్రంథము జాగ్రత్తగా పఠింపదగినది.

—శే.మేంద్ర.

విజయ భారతి

గ్రంథకర్త :

శ్రీ వైదిపాటి సుబ్బరామశాస్త్రి

ప్రతులకు :

భారతీయకేతన్

మారుతీ నగర్, విజయవాడ-2

ఆంధ్రసాహిత్యంలో గేయం ప్రచారసాధనగా ప్రథమ స్థానాన్ని ఆక్రమించుకుంది. సామాన్యప్రజల హృదయంతరాళాల్లోకి గేయం సులభంగా తొచ్చుకొని పోగలుగుతుంది. భారతమాత దాన్యశృంఖలాలను విచ్ఛేదం జేయడానికి, నిద్రాణమైన జాతిని జాగృతిపొందించటానికి అనేకమంది కవిభుంగవులు గేయాన్నే తమ ప్రచారసాధనగా వాడారు. సామాన్యప్రజలలో చైతన్యం కలిగించి, మాతపోషణహాన్ని, ఉత్తేజాన్ని రేకెత్తించే శక్తి గేయాని కుండబట్టే స్వాతంత్ర్య సమరరంగంలో భారతీయులు బ్రిటిషువాళ్ళ లాశీరెబ్బలనూ, మహాకిగుండనూ పైతం తెక్కుచేయకుండా బంకిం-సంద్రచటర్జీ రచించిన 'వందేమాతరం' గేయాన్ని ఐక్యకంఠంతో గానంచేసారు. స్వాతంత్ర్యసముపార్జనపై రవీంద్రుని 'జన గణ మన గేయం మహత్తరమైన ప్రచారం చేయగలిగినది.

ఆంధ్రదేశంలోని కవులుకూడా స్వాతంత్ర్య సమరంలో ముందంజవేసి, ప్రజానీకంలో జాతీయతనూ, దేశభక్తిని, త్యాగబుద్ధిని ప్రబోధించే గేయాలనేకం సృష్టించారు. ముఖ్యంగా గురజాడచారి 'దేశమును ప్రేమించుమన్నా' శ్రీ శంకరంబాడి సుందరాచారిగారి 'మాతెలుగుకల్లికి మల్లెపూదండ', శ్రీ గరిమెళ్ళ పత్తనారాయణగారి 'మాకొద్దీ తెల్లదొరతనం', కవిరాజు, శ్రీ త్రిపురనేని రామస్వామిచౌదరిగారి 'వీరగంధము' తెచ్చినారము, వీరుడెవ్వడో తెల్పుడీ' లాంటివి ఉత్తమప్రేరేపకమైన జాతీయగేయాలు. ఈ గేయాలు స్వాతంత్ర్య పోరాటపు రోజులలో ప్రతి ఇంటికి విప్లవసందేశము సందేశమే చూటి కర్తవ్యాన్ని చెరచేర్చు

ప్రస్తుత 'విజయ భారతి' గ్రంథకర్త వైడిపాటి సుబ్బరామశాస్త్రిగారు ఆధునిక జాతీయ గేయకవులు. వీరికి జాతీయనాయకులవై మిక్కుటమైన మక్కువ. తోగడ రచించిన 'జాతీయభారతి' తోనే వీరిపేరు ప్రసిద్ధిపెక్కినది. 'త్రిలింగ భేషము మనదేసోయ్, తెలుంగులంచే మనమేసోయ్' అనే గేయాన్ని బ్రహ్మశ్రీ చెళ్ళపిళ్ళ వేంకటశాస్త్రిగారు ఆంధ్రులకు జాతీయ గేయంగా ఉండదగినదని ప్రశంసించారు. ఈ 'విజయ భారతి' లో గూడా కవియొక్క జాతీయశృక్కునము గోచరించుచున్నది. ఇందులో 27 గేయాలున్నాయి. ఇందులోని గేయాల్లో ఏ ఒక్కటి కూడా వైపేర్కొన్న గేయాలతో తులనాగజాలవు. కారణం సుబ్బరామశాస్త్రిగారి గేయాలలో కళాదృష్టి లోపించడమే. కవిత్వదృష్ట్యా కూడా గేయాలలో రుచికొంచెం తక్కువనే చెప్పవలసిఉంది. గేయం ఎంతవరచార సాధనమైవా భాషలో జిగిసి, భావంలో పటుత్వం ఉన్నప్పుడే అది శాస్త్రీయంగా నిలుస్తుంది.

త్రివర్ణ వజ్రాకరంగుతో గ్రంథాన్ని అతి ఆకర్షణీయంగా వెలువరించి నందులకు శాస్త్రిగారికి అభినందలు.

—త్రిపుర సేని సుబ్బారావు

లచ్చి నవ్వింది (కథానంతలనం)

రచయితలు :

'కొలిపాక' 'పబ్బరాజు'

పుటలు : 74, వెల : రు. 1-00,

ప్రతులకు :

మిత్రమండలి

ఖమ్మం మెట్టు.

ఇందులో 'కొలిపాక' వారి కథలు, 'తెగిపాయిస గాలిపటం' చేసిన పాపం' లచ్చి నవ్వింది అనేవి, పబ్బరాజుగారి, పరిసరాలు, రిజావాలా, అన్వేషణ, ఋణానుబంధం, కన్నీటి చుక్కలు-అనే కథలూ ఉన్నాయి.

ఈ నాటి సాంఘికజీవనం బహుముఖంగా విస్తరించింది. వైకినిమించేవీ, తెరమరుగున ఉండిపోయేవి ఎన్నో సంఘటనలు జీవితాన్ని చుట్టు ముట్టు కొని ఉన్నాయి. వ్రాయగలగాలేగానీ, కథకునికి వస్తువులోపం అంటూ ఏనాడూలేదు. ఈ రచయితలు, తమ పరిసరాలనుండి కథా వస్తువును తీసుకొని అందంగా చిత్రించారు. ప్రయత్నించినట్లయితే ఇంతకన్నా అందంగా వీటిని రాయవచ్చు నని పిస్తుంది, వీరినుండి ఇంకా మంచి కథలు వస్తాయనే ఆశిద్దాం.

—రవీంద్రనాథ్

సంఘం

సంఖ్య 164 సంపాదకుడు :—లవణం

18-11-96

విడిప్రతి 25. న. పై.

సాలుకు ఆరురూపాయలు

ఆరు నెలలకు మూడురూపాయలు

ప్రొద్దుటూరు, కడప జిల్లా

దేవుడు ఉన్నాడని ఎక్కువగా ప్రచారంచేసినా దోపాలు ఉంటాయి. దేవుడు లేడని ఎక్కువ ప్రచారంచేసినా దోపాలు ఉంటాయి. అతి అన్నిటికీ ఇబ్బంది. సమాజం దేన్నీ అతిగా పోనివ్వదు. అయినా పోరాడే శక్తులు సంఘంలో ఎప్పుడూ అవసరం 'సంఘం' పత్రిక చివరకు దేవుడు ఉన్నాడని లేడని ప్రజలలో తేల్చినా తేల్చకపోయినా ఎటు తిరిగి అది తేలే ప్రశ్న కాదు కాబట్టి ఆ రకమైన తాత్విక చర్చ పెరిగి మనస్సుకు ఒకపిడి కలిగి కన్నులమీదఉన్న మాంద్యాన్ని తారాన్ని అది విడిపోయే టట్లు చేస్తే చాలా మేలు. పోతే తాత్విక చర్చకు విషయం ఎంత అశీకమూ అస్పష్టమూ అయిందిగా ఉంటే రాడంపో రాకీయ దృక్పథానికి అంత నగ్నమూ స్పష్టమూ అయిన విధానం ఉంటే మంచిది. అన్నిటిలో మంచి మంచి తీసుకుని చేర్చుకునే నీతి మంచిచాడు కావడానికి పనికి వస్తుందేమో కాని రుద్దతకు సరైన విశ్లేషణ మాత్రం కాదు. సంఘం పత్రిక కొన్ని వ్యాసాలను, దాని తత్వాన్ని చూస్తే ఇది సంఘంలోని ఒక లోటు చైతన్యాన్ని పూరించగలుగుతుందని ఆశ కలుగుతుంది. సత్వేరగాతో సదాశయసిద్ధికి పాటు వడే ఈ పత్రిక గుభాకాండలో జామవాగారు అన్నట్లు వేదాంత దుర్బాంశకృతమై న్యూనతవరమై తార్కారుగా మన్న ఈ పెను చీకట్లను దూరీకరించగల దనుటలో సందేహం లేదు.

— రాజు

జీవితంలోని అన్నిరంగాలకూ 'సంఘం' విప్లవ సందేశం

1949 లో గోరగారు స్థాపించిన

★ సంఘం ★

తిరిగి వడ్డ పత్రికగా సమంజసు 1 మంచి వస్తున్నది.

సంపాదకుడు :—లవణం

నేడే మీ చరణా పంపండి:

సాలుకు రు. 25. అర్థ సం. రు. 50.

మేనేజరు: 'సంఘం' ప్రొద్దుటూరు, కడప జిల్లా

ప్రతి గ్రంథాలయములోనూ తప్పక ఉంచవలసిన గ్రంథము

అంధ్రప్రదేశ్ విద్యాశాఖ ప్రత్యేకముగా Re. No. 615 M. 4/9

ది. 7-11-58 ద్వారా ఆంధ్రప్రదేశ్ లోని అన్ని ముఖ్య గ్రంథాలయములకు,

శ్రీకాళహస్తి జిల్లాలోని తెప్పవనమండలం శాసనసభలో చేయబడినది.

“హిందీ ప్రచారి చరిత్ర”

దానిని, భాగములు ప్రచురించు వెంటనే బాంబేలో ఇన్స్టిట్యూట్ ఆఫ్ హిందీ లెస్సన్స్, న్యూ ఢిల్లీ నుండి కొనుగోలు చేయవలసిగా ఆంధ్రప్రదేశ్ విద్యాశాఖ ప్రత్యేకముగా నిర్దేశించినది. ఈ ప్రతినిధిని ఆంధ్రప్రదేశ్ విద్యాశాఖలోని గ్రంథాలయములకు పంపింపబడినది.

* మూడవ భాగంలో 800 హిందీ ప్రచారముల వివరములు, పాటలు

* నాలుగవ భాగంలో 960 కేంద్రముల వివరములు, పాటలు

* మూడవ భాగంలోని పాటల ఉత్పత్తి, అభివృద్ధి, విస్తరణ, విధి

ప్రతి గ్రంథాలయములోనూ, ప్రతి ప్రచారమున పట్టునూ రెండు ఉంచవలసినిర్దేశించినది.

మొత్తం ధరతో రూ. 10.00 (పాదము) రూ. 2.00 (పాదము) పాదములలో విభజించబడినది.

అందు ప్రతి సేదే అర్హముగా ఉంది.

వెల రూ. 10.00

హిందీ (అంబేద్కర్) రూ. 2.00

రక్షణ చారిత్ర హిందీ ప్రచారి నిధి కార్యకర్త
ప్రతిపాదించి, ప్రాధికారము.

దక్షిణ భారత హిందీ ప్రచార సభ-ఆంధ్ర

చైతన్యదామ - హైదరాబాదు-4

ప్రచురణములు

హిందీ ప్రచార కాండమాసం	రూ. 10-00
నెలవంట	2-00
ప్రజ్ఞాపరిశ్ర	1-50
శ్రీకృష్ణరాయకాండము	1-50
కథారోజము	2-00
కామ్యరోజము	1-50
హిమవంతు	1-50
ప్రతిజ్ఞామౌగిరిపరామహంసము-స్వచ్ఛందసంపత్తి	1-50
దేశభక్తి గౌరవా పెంపొందించు	
జంతులు జీవితము (మొదటి భాగము)	2-25
శ్రీ సరత్పాద	2-00
నైప్రవాచరిత్ర	2-50
హిందీ ప్రచారోద్యమము దాని స్వరూపము	1-75

ఇవి గల అన్ని పుస్తకాలను హిందీ ప్రచార సభ ప్రచురించు కావలసిన పుస్తకములు, గ్రంథాలనుగూడను పంపించు హిందీ సాహిత్యమునకు సంబంధించిన వివిధ సృష్టికలకలను పోషించు లక్ష్యము.

